

PRZEGLĄD WYBORCZY

*

Biuletyn informacyjny
Wydanie specjalne

Wybory do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

23 września 2001 r.

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego

ISSN 1507-983X

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego
00-902 Warszawa, ul. Wiejska 10

Opracowanie - Zespół w Krajowym Biurze Wyborczym
Bohdan Szcześniak
Alicja Kicińska
Jerzy Breitkopf
Redakcja - Kazimierz Wojciech Czaplicki, kierownik Biura

Skład komputerowy - Marcin Lisiak

Oddano do druku – 17 stycznia 2002 r.

Przy wykorzystaniu informacji zawartych w „Przeglądzie wyborczym” przez środki masowego przekazu, Krajowe Biuro Wyborcze będzie wdzięczne za każdorazowe wskazanie źródła informacji.

Oficjalna strona Państwowej Komisji Wyborczej w Internecie

www.pkw.gov.pl

SPIS TREŚCI

Str.

- * Sprawozdanie Państwowej Komisji Wyborczej z wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. Wykaz aktów prawnych wydanych w związku z wyborami. 5

- * Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2001 r. w sprawie ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. 39

- * Postanowienia w sprawach z protestów wyborczych uznanych przez Sąd Najwyższy za zasadne oraz wybrane postanowienia w sprawach uznanych za bezzasadne. 43

Zgodnie z art. 176 i art. 212 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 i Nr 74, poz. 786) Państwowa Komisja Wyborcza przedstawiła sprawozdanie z wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. Sądowi Najwyższemu. Jednocześnie sprawozdanie to zostało przekazane Marszałkowi Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Marszałkowi Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

SPRAWOZDANIE

Z WYBORÓW DO SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I DO SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.

Zgodnie z art. 176 i art. 212 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 i Nr 74, poz. 786) Państwowa Komisja Wyborcza przedstawia sprawozdanie z wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.

I. Zarządzenie i przygotowanie wyborów

1. Wybory zarządził Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej postanowieniem z dnia 25 czerwca 2001 r., wyznaczając ich datę na niedzielę 23 września 2001 r. i określając terminy wykonania poszczególnych czynności wyborczych (kalendarz wyborczy). Postanowienie Prezydenta o zarządzeniu wyborów zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 28 czerwca 2001 r. Nr 66, poz. 661.
2. Wybory zostały przygotowane i przeprowadzone przez organy wyborcze na podstawie ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 i Nr 74, poz. 786) zwanej dalej Ordynacją wyborczą. W zakresie określonym Ordynacją wyborczą miały także zastosowanie przepisy ustawy z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944 – 1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. z 1999 r. Nr 42, poz. 428, Nr 57, poz. 618, Nr 62, poz. 681, Nr 63, poz. 701 i z 2000 r. Nr 43, poz. 488 oraz Nr 50, poz. 600) dotyczące złożenia przez kandydatów na posłów i senatorów oświadczeń „lustracyjnych”.
3. Zgodnie z ustawowym upoważnieniem zostały wydane przez właściwych ministrów i Państwową Komisję Wyborczą przewidziane w ustawie akty wykonawcze.

Rozporządzeniami ministrów i Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji zostały określone:

- sposób prowadzenia rejestru wyborców, wzór rejestru, metody jego aktualizacji oraz tryb okresowego informowania organów wyborczych o liczbie wyborców objętych rejestrem;
- sposób sporządzania spisu wyborców, jego wzór i metody aktualizacji oraz wzór i sposób wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania;
- tryb i terminy zawiadamiania gmin o osobach pozbawionych prawa wybierania;
- zasady i sposób powoływania obwodowych komisji wyborczych;
- zasady przyznawania i wysokość należności pieniężnych przysługujących członkom komisji wyborczych w związku z wykonywaniem zadań w komisjach;
- liczba lokali wyborczych w gminie dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych;
- obwody głosowania za granicą i na polskich statkach morskich, sposób sporządzania spisu wyborców w tych obwodach oraz tryb i terminy powoływania obwodowych komisji wyborczych za granicą i na polskich statkach morskich;
- wzór sprawozdania finansowego komitetu wyborczego z wyborów do Sejmu i do Senatu;
- sposób przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów;
- tryb postępowania dotyczący podziału czasu nieodpłatnego rozpowszechniania w publicznej telewizji i radiu audycji wyborczych komitetów wyborczych, zakresu rejestracji oraz sposobu przygotowania i emisji tych audycji;
- tryb przedstawiania przez Państwową Komisję Wyborczą informacji, komunikatów i wyjaśnień związanych z wyborami.

Państwowa Komisja Wyborcza wykonując ustawowe upoważnienie:

- powołała okręgowe komisje wyborcze do przeprowadzenia wyborów do Sejmu i Senatu;
- uchwaliła swój regulamin oraz regulaminy okręgowych i obwodowych komisji wyborczych i wzory ich pieczęci

oraz ustaliła:

- wzory formularzy i druków wyborczych stosowanych przy zgłaszaniu i rejestracji okręgowych list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów;
- wzór zaświadczenia dla mężów zaufania;

- wzory kart do głosowania oraz sposób ich przechowywania i przekazania obwodowym komisjom wyborczym;
- sposób sporządzenia i przekazania kart do głosowania do obwodów głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich;
- wzory protokołów głosowania i protokołów z wyborów oraz urzędowych zestawień stosowanych w wyborach;
- zasady i tryb przekazywania właściwym okręgowym komisjom wyborczym wyników i protokołów głosowania z obwodów utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich.

Zgodnie z art. 114 ust. 3 Ordynacji wyborczej Państwowa Komisja Wyborcza w komunikacie z dnia 2 lipca 2001 r. podała do publicznej wiadomości w dzienniku prasowym „Rzeczpospolita” oraz w Monitorze Polskim Nr 21, poz. 356 - informację o liczbie wyborców ujętych w rejestrze wyborców.

Państwowa Komisja Wyborcza w różnych formach ściśle współdziałała z właściwymi ministrami i Krajową Radą Radiofonii i Telewizji w sprawach wydania przez te organy aktów prawnych. Niezwłocznie po wejściu w życie Ordynacji wyborczej zwróciła się do ministrów w sprawie konieczności wydania tych aktów w terminach wyprzedzających wykonanie czynności wyborczych; przygotowywane były propozycje stosownych regulacji, opiniowano projekty, zgłaszano uwagi legislacyjne i wnioski.

Rozporządzenia i uchwały zostały ogłoszone w Dzienniku Ustaw i Monitorze Polskim, a także, w miarę potrzeby, były podawane do publicznej wiadomości w środkach masowego przekazu oraz udostępniane zainteresowanym w Krajowym Biurze Wyborczym i jego delegaturach wojewódzkich. Teksty Ordynacji wyborczej, regulaminu obwodowych komisji wyborczych, wzoru zaświadczenia dla mężów zaufania oraz wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej dla okręgowych i obwodowych komisji wyborczych zostały przekazane w odpowiedniej liczbie egzemplarzy właściwym komisjom wyborczym. Wykaz rozporządzeń i uchwał stanowi załącznik do sprawozdania.

4. W wytycznych dla okręgowych komisji wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła: tryb przyjmowania przez te komisje zgłoszeń i rejestracji okręgowych list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów; zasady i tryb druku kart do głosowania oraz ich przechowywania i dostarczania obwodowym komisjom wyborczym; zasady i tryb powoływania oraz zadania pełnomocników do sprawdzenia zgodności arytmetycznej wyników głosowania w obwodzie; tryb i sposób wykonywania zadań komisji okręgowych dotyczących ustalenia w okręgu wyborczym wyników głosowania i wyniku wyborów do Sejmu i do Senatu. Wskazała także okręgowym komisjom na obowiązek należytego przeszkolenia

członków obwodowych komisji wyborczych w zakresie przeprowadzenia głosowania i ustalenia jego wyników, w tym na udzielenie tym komisjom potrzebnej pomocy w wykonywaniu zadań.

W wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza wskazała w szczególności na obowiązek rzetelnego przygotowania się członków tych komisji do przeprowadzenia głosowania oraz ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Szczegółowo omówione zostały zadania komisji dotyczące przyjęcia, przeliczenia i ostemplowania kart do głosowania, a także sposób postępowania przy wydawaniu wyborcom kart do głosowania. W wytycznych opisano również sposób ustalania wyników głosowania z uwzględnieniem ustawowych warunków ważności głosu, sposobu sporządzenia protokołów głosowania i dostarczenia protokołów do okręgowych komisji wyborczych.

Wobec zgłaszanych wątpliwości związanych ze stosowaniem art. 160 ust. 1 oraz ust. 5 Ordynacji wyborczej, a dotyczących ważności głosu wyborcy, który na karcie do głosowania w kratce obok nazwiska kandydata przeznaczonej na postawienie znaku „x” poczynił inne znaki graficzne, np. przekreślił znak „x”, a postawił „x” w innej kratce, zamazał kratkę itp. - Państwowa Komisja Wyborcza uchwałą z dnia 17 września 2001 r. dokonała zmiany w cz. IV lit. B, pkt 1 swoich wytycznych z dnia 22 sierpnia 2001 r. dla obwodowych komisji wyborczych dotyczących ich zadań i trybu pracy w przygotowaniu i przeprowadzeniu głosowania w wyborach w dniu 23 września 2001 r., określając jednoznacznie, że „wszelkie znaki graficzne poczynione w obrębie kratki przy różnych okręgowych listach, w szczególności zamazanie kratki, przekreślenie znaku w kratce itp., a postawienie znaku w kratce na innej liście powodują nieważność głosu. Postawienie takich znaków w ramach tej samej listy powoduje także nieważność głosu.”. Dokonaną zmianą wytycznych Państwowa Komisja Wyborcza wskazała jednolity, dla różnych zachowań wyborców, sposób rozumienia art. 160 ust. 1 Ordynacji wyborczej przyjmując, że ustanawia on zasadę, iż jednym z warunków ważności głosu jest postawienie znaku „x” tylko na jednej liście i w kratce obok nazwiska jednego kandydata z tej listy. Jedyny wyjątek od tej zasady został określony w art. 160 ust. 4, który jednakże dotyczy wyłącznie znaku „x”, nie zaś umieszczenia innych znaków graficznych w pozostałych kratkach na tej samej liście. W związku z tym, postawienie innego znaku w kratce, jej zamazanie, przekreślenie znaku „x” w kratce, powoduje nieważność głosu, niezależnie od tego, czy wystąpiło to na kilku listach czy tylko na jednej liście oraz czy znak „x” postawiony został także w innej kratce (w innych kratkach) na kilku listach lub na jednej i tej samej liście. Także inne znaki graficzne postawione w kratkach obok nazwisk kandydatów nie mogą być traktowane jako dopiski nie wpływające na ważność głosu, gdyż z istoty dopisków, o których mowa w art. 161 w zw. z art. 160 Ordynacji wyborczej wynika, że dopiskiem jest to, co zostało poczy-

nione na karcie do głosowania poza kratkami znajdującymi się z lewej strony obok nazwisk kandydatów.

Państwowa Komisja Wyborcza w związku z otrzymywanymi licznymi pytaniami w sprawie stosowania przepisów nowej Ordynacji wyborczej, wydała ponadto szczegółowe informacje i wyjaśnienia dotyczące:

- tworzenia komitetów wyborczych w celu udziału w wyborach do Sejmu i Senatu oraz potwierdzenia ich utworzenia przez Państwową Komisję Wyborczą;
- zasad i sposobu zgłaszania list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów;
- zasad gospodarki finansowej, przychodów i wydatków związanych z finansowaniem kampanii wyborczej.

Wyjaśnienia te były udostępniane zainteresowanym. W ocenie podmiotów wyborczych wyjaśnienia Państwowej Komisji Wyborczej stanowiły dla nich dużą pomoc w wykonywaniu zadań i czynności przewidzianych w Ordynacji wyborczej.

Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze udzielały także przez cały okres przygotowań do wyborów wyjaśnień dotyczących stosowania przepisów prawa wyborczego, odpowiadając na pytania organów wyborczych, samorządowych, pełnomocników komitetów wyborczych i wyborców. Wyjaśnienia dotyczyły szeroko rozumianej problematyki wyborczej, m. in. tworzenia komitetów wyborczych i zgłaszania list kandydatów, w tym podpisów popierających zgłoszenia, powoływania obwodowych komisji wyborczych, wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania, zasad dopisywania wyborców do spisu wyborców, obowiązku okazywania dokumentu tożsamości w celu otrzymania karty do głosowania. Informacji i wyjaśnień w tych sprawach, na piśmie i telefonicznie, udzielono blisko 1000. Także okręgowe komisje wyborcze i delegatury wojewódzkie Krajowego Biura Wyborczego udzielały wyjaśnień z zakresu prawa wyborczego oraz podejmowały w różnych formach działania służące należytemu przygotowaniu i przeprowadzeniu wyborów.

5. Wybory przeprowadziły określone w ustawie komisje wyborcze:

- Państwowa Komisja Wyborcza,
- okręgowe komisje wyborcze,
- obwodowe komisje wyborcze.

Państwowa Komisja Wyborcza jest stałym najwyższym organem wyborczym właściwym w sprawach przeprowadzania wyborów. Komisja działa w składzie 9 sędziów, po 3 sę-

dziów Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

W skład 41 okręgowych komisji wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza powołała sędziów zgłoszonych przez Ministra Sprawiedliwości. W ich skład zostało powołanych 415 sędziów: 228 sędziów sądów rejonowych, 168 sędziów sądów okręgowych, 17 sędziów sądów apelacyjnych, 1 sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego i 1 sędzia Sądu Najwyższego. Państwowa Komisja Wyborcza dokonała 9 zmian w składach 7 komisji okręgowych, spowodowanych rezygnacją z członkostwa.

Obwodowe komisje wyborcze zostały powołane przez zarządy gmin, za granicą przez konsulów, a na polskich statkach morskich przez kapitanów statków. Powołanych zostało 24 827 obwodowych komisji wyborczych: w tym na obszarze kraju 24 625 komisji, 165 komisji za granicą i 37 komisji na polskich statkach morskich. W skład obwodowych komisji wyborczych weszło 231 261 wyborców.

Zgodnie z Ordynacją wyborczą obwodowe komisje wyborcze powoływały zarządy gmin spośród osób zgłoszonych przez pełnomocników komitetów wyborczych. Z urzędu do każdej komisji wchodził jeden pracownik samorządowy wskazany przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta. W skład obwodowej komisji wyborczej powoływani byli członkowie zgłoszeni przez pełnomocników komitetów wyborczych, przy czym do każdej komisji pełnomocnik danego komitetu wyborczego mógł zgłosić jednego kandydata. Jeżeli liczba zgłoszonych kandydatów była większa od ustawowego maksymalnego składu komisji (11 osób) dokonywano publicznego losowania jej składu. Jeżeli natomiast zgłoszono liczbę kandydatów mniejszą od minimalnego składu komisji (7 osób), uzupełnienia komisji do minimalnego składu dokonywał zarząd gminy spośród wyborców.

Z informacji przekazanych Państwowej Komisji Wyborczej wynika, że w większości okręgów wyborczych komitety wyborcze zgłosiły kandydatów do składów komisji. Komitetów, które nie dokonały zgłoszeń było w poszczególnych okręgach wyborczych ok. 15 – 20%. W obwodach w dużych aglomeracjach liczba zgłoszonych kandydatów była z reguły większa, a często przekraczała maksymalny skład komisji. W takich sytuacjach zarządy gmin powoływały komisje w trybie losowania.

Składy komisji zostały podane do publicznej wiadomości przez wywieszenie na tablicach ogłoszeń, a w niektórych gminach miejskich także przez podanie informacji w lokalnej prasie.

Skargi i interwencje pełnomocników komitetów wyborczych dotyczące powołania obwodowych komisji wyborczych były nieliczne i z reguły nie były zasadne, np. w gminie Nadarzyn w okręgu nr 20 pełnomocnik komitetu dokonał zgłoszenia kandydatów po

upływie terminu. Uwagi do sposobu powoływania i składów komisji zgłaszali także wyborcy, a dotyczyły one członkostwa w komisjach osób spokrewnionych ze sobą lub ocenionych negatywnie przez skarżących. W toku badania tych spraw przez okręgowe komisje wyborcze uwagi te znajdowały nierzadko potwierdzenie. Okręgowe komisje wyborcze nie mogły jednak uznać zasadności tych zarzutów jeśli zgłoszeni kandydaci posiadali prawa wyborcze, a sposób ich zgłoszenia i powołania nie naruszał przepisów prawa. Zgłaszano też krytyczne uwagi co do samej zasady powoływania komisji spośród osób zgłoszonych przez komitety wyborcze argumentując, iż komitety mają możliwość obserwacji przebiegu wyborów poprzez mężów zaufania, zaś obwodowe komisje wyborcze powinny być powołane spośród wyborców (okręg wyborczy nr 27 w Bielsku – Białej).

Według informacji wielu okręgowych komisji wyborczych część komitetów wyborczych wskazywało swoich kandydatów do obwodowych komisji bez należytego rozeznania co do ich przydatności w pracy komisji. Potwierdzały to składane rezygnacje z członkostwa w komisjach oraz konieczność odwoływania ze składów komisji z powodu niepodjęcia pracy w komisjach, a także małe zainteresowanie wielu członków przepisami prawa wyborczego i procedurami wyborczymi. Sygnalizowano, że członkami komisji były nierzadko osoby bardzo młode nie znające prawa i zadań wyborczych, bądź w podeszłym wieku, niezdolne do wykonywania powierzonych im czynności (np. w obwodach na obszarze okręgów: Nr 41 w Szczecinie, Nr 25 w Gdańsku, Nr 26 w Gdyni, Nr 24 w Białymstoku).

6. Obwody głosowania zostały utworzone przez rady gmin prawidłowo i w terminie. Zgodnie z art. 29 Ordynacji wyborczej, zasadą było przeprowadzenie głosowania w stałych obwodach głosowania utworzonych na podstawie przepisów Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw dla wyborów samorządowych w 1998 r. Zmiany w podziale na obwody mogły być dokonane z powodu zmiany granic gminy lub liczby mieszkańców na obszarze danego obwodu w gminie. Ustawowym obowiązkiem było ponadto utworzenie obwodów w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w szpitalach i zakładach pomocy społecznej, w których przebywało przed dniem wyborów co najmniej 50 wyborców.

Obwody głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą oraz na polskich statkach morskich przebywających w podróży utworzyli - odpowiednio Minister Spraw Zagranicznych i Minister Transportu i Gospodarki Morskiej.

Stosownie do art. 53 Ordynacji wyborczej, niektóre lokale wyborcze zostały dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych; w dużych gminach stosowano zasadę, aby lokal taki przypadał na 15.000 wyborców, w gminach mniejszych dostosowano do tych potrzeb 1 lokal. Z informacji przekazanych Państwowej Komisji Wyborczej wynika jednak, że wyborcy niepełnosprawni rzadko korzystali z głosowania w tych lokalach, a wiązało się to

m.in. z obowiązkiem wcześniejszego wpisania się przez nich do spisu wyborców w obwodzie, w którym znajdował się taki lokal, co dla wielu osób stanowiło znaczne utrudnienie. W praktyce zatem w wielu gminach zapewnione zostały przez organy samorządowe tradycyjne formy pomocy w dotarciu tych wyborców do głosowania (środki transportu, podjazdy dla wózków inwalidzkich itp.).

Państwowa Komisja Wyborcza przekazała zarządom gmin szczegółowe wyjaśnienie w sprawach tworzenia i zmian obwodów głosowania. Bieżących wyjaśnień i informacji w tych sprawach udzielały w miarę potrzeby okręgowe komisje wyborcze, wskazując wójtom, burmistrzom, prezydentom miast w szczególności na obowiązek zapewnienia wyborcom informacji o granicach obwodów i miejscach głosowania. Rozplakatowano obwieszczenia, a także w innych formach zapewniono informację o obwodach. Według danych przekazanych Państwowej Komisji Wyborczej obwieszczenia były rozplakatowane w terminie wymaganym kalendarzem wyborczym, a w wielu gminach informacje o lokalach i godzinach głosowania podano także w lokalnej prasie, na tablicach ogłoszeń oraz wywieszono w budynkach mieszkalnych. Okręgowym komisjom wyborczym i Państwowej Komisji Wyborczej sygnalizowano jednak o niewystarczającej informacji o lokalach wyborczych, zwłaszcza w dużych miastach. Okręgowe komisje kontrolowały i podejmowały w tych sprawach interwencje w urzędach gmin.

7. W ustawowym trybie i terminie zostały sporządzone i udostępnione spisy wyborców, o terminach ich udostępnienia informowano wyborców. Ogółem w spisach ujęto 29.364.455 osób. Zainteresowanie wyborców sprawdzaniem czy ich nazwiska zostały umieszczone w spisach było znikome. Z danych zgromadzonych w Państwowej Komisji Wyborczej wynika, że w przeważającej liczbie gmin spisy zostały sporządzone prawidłowo i z większą starannością niż w wyborach w latach poprzednich. Wystąpiły natomiast nieprawidłowości w spisach wyborców w szpitalach i zakładach pomocy społecznej. Spisy w tych obwodach sporządza się na podstawie przekazanych przez administrację szpitali wykazów osób, które będą przebywać w danej placówce w dniu wyborów. W niektórych szpitalach wykazy nie zostały zaktualizowane, w rezultacie czego w spisach nie umieszczono nazwisk wyborców, którzy przybyli do szpitala przed dniem wyborów (np. w okręgu nr 24 w Białymstoku i nr 19 w Warszawie). W tych sprawach okręgowe komisje wyborcze podejmowały interwencje. Uchybienia tego rodzaju występowały jedynie sporadycznie i uprawniona jest ocena, że generalnie w obwodach głosowania utworzonych w szpitalach i zakładach pomocy społecznej spisy wyborców sporządzono poprawnie i prawidłowo. Skargi wyborców na uniemożliwienie im udziału w głosowaniu były nieliczne. Istotny wpływ miała w tej sprawie zmiana przepisów Ordynacji wyborczej, gwarantująca osobom przy-

byłym lub wypisanym ze szpitala w przeddzień wyborów, dopisanie ich do spisu wyborców w dniu głosowania (art. 67 ust. 2 pkt 3 i ust. 3).

Wpłynęło także znacznie mniej niż w poprzednich wyborach do Sejmu i Senatu uwag i interwencji od wyborców zamieszkujących czasowo na obszarze gminy, którzy wpisywani są do spisu w miejscu czasowego zamieszkania na swój wniosek złożony na 10 dni przed wyborami, albo również na swój wniosek wpisywani są do stałego rejestru wyborców prowadzonego w gminie, stanowiącego podstawę sporządzenia spisu.

Okręgowe komisje wyborcze, delegatury terenowe Krajowego Biura Wyborczego i urzędy wielu gmin starały się zapewnić wyborcom w różnych formach informację w tych sprawach, m.in. informowano w lokalnej prasie i radiu o możliwości i warunkach dopisania się do rejestru i spisu wyborców.

Państwowa Komisja Wyborcza w specjalnych komunikatach i wyjaśnieniach podawanych w ogólnopolskich programach telewizji publicznej i publicznego radia kilkakrotnie przypominała o możliwości składania wniosków w sprawie dopisania do spisu wyborców w miejscu czasowego pobytu i o terminie dokonania tej czynności. Łącznie z możliwości dopisania się do spisów w miejscu czasowego zamieszkania skorzystało blisko 38 tys. wyborców.

Zgodnie z Ordynacją wyborczą, do czasu przekazania spisów obwodowym komisjom wyborczym były one aktualizowane w urzędach gmin. Wyborcom zmieniającym miejsce pobytu przed dniem wyborów wydawano na ich wniosek zaświadczenia o prawie do głosowania uprawniające do głosowania w miejscu ich pobytu w dniu wyborów; wydano blisko 100 tys. takich zaświadczeń.

II. Tworzenie komitetów wyborczych, zgłaszanie i rejestracja list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów.

1. Zgodnie z art. 95 Ordynacji wyborczej, czynności wyborcze, w tym zgłaszanie kandydatów na posłów i senatorów, mogą wykonywać na zasadzie wyłączności utworzone w tym celu komitety wyborcze: partii politycznych, koalicji partii politycznych oraz wyborców. Przyjęcie zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego potwierdziła swoją uchwałą Państwowa Komisja Wyborcza. Zawiadomienia mogły być zgłaszane do dnia 4 sierpnia 2001 r. (art. 96 ust. 3, art. 97 ust. 4 i art. 98 ust. 4 Ordynacji wyborczej).

Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 20 czerwca 2001 r. wydała i przekazała zainteresowanym partiom i podmiotom wyborczym „Informację” dotyczącą zasad i trybu przyjmowania zawiadomień o utworzeniu komitetu wyborczego. W „Informacji” zostały wskazane szczegółowe warunki prawne i formalno-organizacyjne związane z utworzeniem komitetów oraz tryb działania Państwowej Komisji Wyborczej w tych sprawach.

Państwowa Komisja Wyborcza potwierdziła utworzenie 98 komitetów wyborczych oraz odmówiła przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu 12 komitetów: Komitetu Wyborczego Krajowej Partii Emerytów i Rencistów - z powodu dokonania zawiadomienia przez nieuprawniony statutowo organ; Komitetu Wyborczego Alternatywa Ruch Społeczny z uwagi na nieprawomocny wpis tej partii do ewidencji partii politycznych oraz 10 komitetów wyborczych wyborców - ponieważ komitety te do dnia, w którym upływał ustawowy termin na zgłaszanie kandydatów do rejestracji (tj. do dnia 14 sierpnia 2001 r.) nie złożyły Państwowej Komisji Wyborczej dokumentów potwierdzających usunięcie wskazanych wad zawiadomienia.

Na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej odmawiające przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego, pełnomocnik Komitetu Wyborczego Alternatywa Ruch Społeczny oraz pełnomocnik Komitetu Wyborczego Wyborców „Nurt Niebieski” wnieśli, w trybie art. 102 ust. 3 Ordynacji wyborczej, skargi do Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy postanowieniami z dnia 14 sierpnia 2001 r. odrzucił skargę Komitetu Wyborczego „Nurt Niebieski” oraz uznał za zasadną skargę Komitetu Wyborczego Alternatywa Ruch Społeczny. Na podstawie orzeczenia Sądu Najwyższego Państwowa Komisja Wyborcza w dniu 14 sierpnia 2001 r. postanowiła, zgodnie z art. 102 ust. 4 Ordynacji wyborczej, o przyjęciu zawiadomienia Komitetu Wyborczego Alternatywa Ruch Społeczny. W dniu 14 sierpnia 2001 r. do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęło zawiadomienie o rozwiązaniu Krajowego Komitetu Wyborczego Polskiej Partii Robotniczo-Chłopskiej. Tak więc w zgłaszaniu kandydatów w wyborach zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. mogli uczestniczyć 97 komitetów wyborczych.

Państwowa Komisja Wyborcza w toku sprawdzania wykazu podpisów wyborców popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców, stwierdziła w odniesieniu do 3 komitetów wady przedłożonych wykazów podpisów uzasadniające podejrzenie, że nie zawierają one podpisów osób wymienionych w tych wykazach i na podstawie art. 304 § 2 Kodeksu postępowania karnego zawiadomiła o tym prokuratorów właściwych dla siedzib tych komitetów.

2. Do dnia 14 sierpnia 2001 r. do godziny 24.00 pełnomocnicy komitetów wyborczych, których utworzenie potwierdziła Państwowa Komisja Wyborcza, mogli zgłaszać właściwym okręgowym komisjom wyborczym okręgowe listy kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów. O zasadach i sposobie zgłaszania list i kandydatów Państwowa Komisja Wyborcza poinformowała pełnomocników w „Informacji” z dnia 9 lipca 2001 r.
3. Zgodnie z Ordynacją wyborczą (art. 143 ust. 1 i 3 i art. 190) do dnia 14 sierpnia 2001 r. do godziny 24.00 okręgowe komisje wyborcze przyjmowały zgłoszenia list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów do rejestracji. W toku przyjmowania zgłoszeń spraw-

dzano prawidłowość sporządzenia dokumentów zgłoszenia i ich kompletność oraz badano, czy wymagana liczba wyborców prawidłowo poparła zgłoszenie. Jeżeli dokumenty i wykaz podpisów spełniały ustawowo określone warunki, okręgowa komisja rejestrowała listę lub kandydata na senatora. W razie stwierdzenia wad zgłoszenia wzywała pełnomocnika wyborczego komitetu do ich usunięcia, wskazując termin na usunięcie wad, a jeśli wady nie zostały usunięte w wyznaczonym terminie - odmawiała rejestracji.

Okręgowe komisje wyborcze odmówiły rejestracji 32 list kandydatów na posłów w całości i 4 list w odniesieniu do niektórych kandydatów oraz 9 kandydatów na senatorów. Odmowy dotyczyły najczęściej list zgłoszonych przez Komitety Wyborcze: Polskiej Wspólnoty Narodowej, Konfederacji i Polskiej Partii Socjalistycznej, a podstawą odmowy rejestracji były zwłaszcza wady dotyczące podpisów wyborców popierających zgłoszenie (art. 148 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej). W toku badania prawidłowości udzielenia poparcia listom kandydatów na posłów lub kandydatom na senatorów stwierdzono przypadki uzasadniające podejrzenie naruszenia prawa, w tym fałszowania podpisów; okręgowe komisje wyborcze powiadamiały o tym właściwe prokuratury.

Według informacji posiadanej przez Państwową Komisję Wyborczą skargi pełnomocników komitetów wyborczych na odmowę rejestracji list lub kandydatów, wniesione w trybie art. 148 ust. 3 Ordynacji wyborczej, nie zostały przez sądy uwzględnione.

Na podstawie art. 147 ust. 3 Ordynacji wyborczej pełnomocnicy komitetów wyborczych wnieśli do Państwowej Komisji Wyborczej odwołania od postanowień komisji okręgowych odmawiających rejestracji z powodu innych wad niż brak wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców.

Państwowa Komisja Wyborcza uznała zasadność odwołania wniesionego przez pełnomocnika Komitetu Wyborczego Alternatywa Ruch Społeczny na odmowę rejestracji 3 kandydatów na liście tego komitetu w okręgu Nr 13 w Krakowie i kandydaci ci pozostali na liście.

Okręgowa Komisja Wyborcza w Krakowie, uchwałą z dnia 13 sierpnia 2001 r., odmówiła rejestracji listy tego Komitetu co do 3 kandydatów z powodu nieusunięcia w terminie wad zgłoszenia, wskazanych uchwałą z dnia 7 sierpnia 2001 r.

Państwowa Komisja Wyborcza jako podstawę swojego rozstrzygnięcia wzięła pod uwagę fakt, że w dniu 8 sierpnia 2001 r. odmówiła przyjęcia zawiadomienia partii Alternatywa Ruch Społeczny o zamiarze zgłaszania kandydatów na posłów. Z tego powodu, zgodnie z art. 103 ust. 1 Ordynacji wyborczej, Komitet Wyborczy nie mógł wykonywać czynności wyborczych. Po uchyleniu przez Sąd Najwyższy w dniu 14 sierpnia 2001 r. uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 sierpnia 2001 r. Państwowa Komisja Wyborcza w

dniu 14 sierpnia 2001 r. przyjęła zawiadomienie o zamiarze zgłaszania kandydatów na posłów przez Alternatywę Ruch Społeczny. W tym samym dniu osoba upoważniona do zgłoszenia listy usunęła wadę zgłoszenia, dostarczając do Okręgowej Komisji Wyborczej w Krakowie brakujące dokumenty. Tak więc wynikający z art. 103 ust. 1 ustawy zakaz wykonywania czynności wyborczych przez Komitet Wyborczy mógł być przez pełnomocnika wyborczego traktowany jako ograniczenie możliwości usunięcia wady zgłoszenia. W tej sytuacji usunięcie wady zgłoszenia w dniu przyjęcia przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia, o którym mowa w art. 96 ust. 2 ustawy należy ocenić jako dotrzymanie terminu jej usunięcia.

Państwowa Komisja Wyborcza oddaliła odwołanie wniesione przez pełnomocnika Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin od uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej w Katowicach (okręg nr 31), odmawiającej rejestracji okręgowej listy, ponieważ lista ta obejmowała mniejszą liczbę kandydatów niż liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym, co narusza art. 143 ust. 2 Ordynacji wyborczej, a zgodnie z art. 144 ust. 6, po dokonaniu zgłoszenia uzupełnienie listy jest niedopuszczalne. Tak więc, odwołując się do założenia, że racjonalny ustawodawca nie tworzy tak zwanych norm „pustych” należy stwierdzić, że uchwała Okręgowej Komisji Wyborczej w Katowicach była zasadna.

W odwołaniu pełnomocnik Komitetu Wyborczego argumentował, iż formuła przepisu art. 144 ust. 6 zakazująca uzupełnienia listy po dokonaniu jej zgłoszenia, odnosi się do zarejestrowanej już listy, a nie do jej zgłoszenia. Państwowa Komisja Wyborcza w uzasadnieniu uchwały oddalającej odwołanie wskazała, iż interpretacja treści art. 144 ust. 6 ustawy, ze względu na jego jednoznaczne sformułowanie i usytuowanie wśród przepisów dotyczących zgłaszania listy, a przed przepisami o rejestracji uzasadnia stwierdzenie, że ustanowiony tym przepisem zakaz uzupełniania listy o nazwiska kandydatów dotyczy okresu między przyjęciem zgłoszenia listy (art. 146 ust. 1 ustawy) a rejestracją listy, bowiem dopuszczalność zmian na liście okręgowej po rejestracji listy określa art. 153 ustawy. Wobec tego przepis art. 144 ust. 6 zachowuje sens prawny jedynie wówczas, gdy przyjmie się, że wyklucza on dopuszczalność usunięcia wady zgłoszenia, polegającej na braku wymaganej liczby kandydatów i stanowi wyjątek od zasady postępowania określonej w art. 147 ust. 2.

Państwowa Komisja Wyborcza oddaliła odwołanie pełnomocnika Komitetu Wyborczego Konserwatywno-Liberalnej Partii Unia Polityki Realnej od uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej w Koszalinie, odmawiającej rejestracji kandydata na senatora. W uzasadnieniu odmowy rejestracji Okręgowa Komisja wskazała dwie przyczyny: że zgłoszenie nie zostało poparte ustawowo wymaganą liczbą podpisów wyborców oraz, że nie została usunięta wada zgłoszenia dotycząca nazwiska i imion kandydata, polegające na niezgodności z da-

nymi osobowymi wpisanymi w aktach stanu cywilnego. Państwowa Komisja Wyborcza uznała zasadność uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej.

Państwowa Komisja Wyborcza odrzuciła odwołanie od uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej w Gdyni (okręg nr 26) odmawiającej rejestracji kandydata na senatora zgłoszonego przez Komitet Wyborczy Wyborców „O spokojną i beztróską starość i godziwe emerytury i renty”, ponieważ komitet ten nie uzyskał potwierdzenia jego utworzenia i nie mógł w związku z tym wykonywać czynności wyborczych (art. 103 ust. 2 Ordynacji wyborczej).

Do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęły również skargi Komitetów Wyborczych: Konfederacji i Polskiej Wspólnoty Narodowej oraz Komitetu Wyborców „Spełnię Wolę Wyborców Miast, Wsi i Rolników” związane z postępowaniem dotyczącym rejestracji list okręgowych. Po zbadaniu stanu faktycznego w tych sprawach, Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła, że zarzuty podniesione w skargach są niezasadne, bądź też nie odpowiadają stanowi faktycznemu i udzieliła skarżącym stosownych odpowiedzi.

W kontekście postanowień odmawiających rejestracji list i kandydatów zauważyć należy, iż w ocenie okręgowych komisji wyborczych część komitetów wyborczych przedstawiała dokumenty zgłoszenia do rejestracji bez należytego ich przygotowania: były one niekompletne, niestarannie sporządzone, zawierały braki i błędy. Także wykazy podpisów wyborców popierających zgłoszenie były nierzadko niekompletne lub zawierały mniejszą liczbę podpisów od ustawowo wymaganej, dokonywane były też zgłoszenia bez dołączenia wykazów podpisów i bez zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej uprawniającego do zgłoszenia listy bez poparcia podpisami wyborców (Komitet Wyborczy Konfederacja).

4. Po zakończeniu procedury rejestracyjnej okręgowe komisje wyborcze zarejestrowały łącznie we wszystkich okręgach wyborczych: w wyborach do Sejmu - 420 list kandydatów na posłów obejmujących 7858 kandydatów; w wyborach do Senatu - 429 kandydatów na senatorów.

Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 150 Ordynacji wyborczej dokonała w dniu 22 sierpnia 2001 r. publicznego losowania jednolitych numerów dla list 14 komitetów wyborczych, które zarejestrowały listy w więcej niż jednym okręgu wyborczym, a Okręgowa Komisja Wyborcza w Gliwicach przyznała kolejny nr 15 zarejestrowanej tylko w tym okręgu liście Komitetu Wyborczego Wyborców „Niemiecka Mniejszość Górnego Śląska”.

Obwieszczenia o zarejestrowanych listach okręgowych zawierające informacje o numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz dane o kandydatach na posłów umieszczonych na listach oraz obwieszczenia o zarejestrowanych kandydatach na senatorów zostały podane do wiadomości wyborców przez rozplakatowanie. W okresie od zare-

jestrowania do dnia głosowania okręgowe komisje wyborcze skreśliły z list kandydatów 72 osoby (w większości przypadków z powodu wycofania zgody na kandydowanie) oraz unieważniły w przeddzień głosowania okręgowe listy Nr 12 Komitetu Wyborczego „Konfederacja” zarejestrowane w 16 okręgach wyborczych i obejmujące 278 kandydatów - z powodu rozwiązania komitetu wyborczego w trybie art. 106 ust. 3 Ordynacji wyborczej.

Nie nastąpiły natomiast żadne zmiany dotyczące zarejestrowanych kandydatów na senatorów.

Obwieszczenia o skreślonych kandydatach i unieważnionej liście nr 12 zostały podane do publicznej wiadomości. W konsekwencji w wyborach do Sejmu przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. wyborcy głosowali na listy zgłoszone przez 14 komitetów wyborczych:

Nr 1 - Koalicyjny Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej - Unia Pracy

Nr 2 - Koalicyjny Komitet Wyborczy Akcja Wyborcza Solidarność Prawicy

Nr 3 - Komitet Wyborczy Unii Wolności

Nr 4 - Komitet Wyborczy Samoobrona Rzeczypospolitej Polskiej

Nr 5 - Komitet Wyborczy „Prawo i Sprawiedliwość”

Nr 6 - Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe

Nr 7 - Komitet Wyborczy Wyborców Platforma Obywatelska

Nr 8 - Komitet Wyborczy Alternatywa Ruch Społeczny

Nr 9 - Komitet Wyborczy Polskiej Wspólnoty Narodowej

Nr 10 - Komitet Wyborczy Liga Polskich Rodzin

Nr 11 - Komitet Wyborczy Wyborców „Mniejszość Niemiecka”

Nr 13 - Komitet Wyborczy Polskiej Unii Gospodarczej

Nr 14 - Komitet Wyborczy Polskiej Partii Socjalistycznej

Nr 15 - Komitet Wyborczy Wyborców „Niemiecka Mniejszość Górnego Śląska”.

W wyborach do Senatu głosowano na kandydatów zgłoszonych przez 82 komitety wyborcze.

III. Kampania wyborcza

1. Do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęło wiele pytań od komitetów wyborczych, organów partii politycznych i osób indywidualnych zainteresowanych kandydowaniem w wyborach, w tym pełniących funkcje publiczne, sprawujących mandat posła lub senatora,

dotyczących stosowania przepisów Ordynacji wyborczej w zakresie prowadzenia kampanii wyborczej w kontekście określonych w ustawie warunków związanych z gospodarką finansową podmiotów wyborczych.

Zasady finansowania kampanii wyborczej przez komitety wyborcze, w tym źródła i sposób pozyskiwania środków oraz wydatkowania tych środków, Państwowa Komisja Wyborcza przekazała wszystkim zainteresowanym w obszernych „Wyjaśnieniach” z dnia 18 czerwca 2001 r. Udzielała ponadto licznych szczegółowych wyjaśnień na pytania i wątpliwości zgłaszane w tych sprawach.

M.in. w sprawie finansowania kampanii wyborczej przez partie polityczne i osoby fizyczne Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśniła:

- Zgodnie z Ordynacją wyborczą oraz ustawą z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, wydatki partii na wybory mogą być dokonywane tylko za pośrednictwem Funduszu Wyborczego tworzonego w tym celu przez partię. Przepisy Ordynacji wyborczej i ustawy o partiach politycznych nie dopuszczają innego udziału finansowego partii w wyborach. Nie jest możliwe finansowanie przez partię polityczną komitetu wyborczego wyborców, gdyż jako źródła finansowania takiego komitetu Ordynacja wyborcza przewiduje jedynie środki finansowe przekazywane przez osoby fizyczne (w limitowanej wysokości) oraz kredyt bankowy (art. 111 ust. 2 w związku z art. 113 ust. 3 i art. 111 ust. 6). Możliwość finansowego wspierania przez partie polityczne kampanii wyborczej swoich kandydatów jest dopuszczalna jedynie przez przekazanie środków z Funduszu Wyborczego komitetom wyborczym.
- Państwowa Komisja Wyborcza zajęła stanowisko, że niedopuszczalne jest wspólne prowadzenie kampanii wyborczej przez dwa różne komitety wyborcze. Wynika to z art. 85 i art. 95 Ordynacji wyborczej ustalających zasadę prowadzenia kampanii przez komitet wyborczy zgłaszający kandydatów na zasadzie wyłączności i w formach, czasie i miejscach przewidzianych w ustawie; z art. 112 ust. 1, zabraniającego przekazywania środków finansowych i wartości niepieniężnych przez jeden komitet wyborczy na rzecz innego komitetu wyborczego, a także z innych przepisów: dotyczących zakazu odstępowania między komitetami czasu na audycje wyborcze (art. 181 ust. 4), limitu wydatków komitetów wyborczych, odmiennych zasad rozliczania nadwyżki środków pozyskanych na wybory i podziału dotacji podmiotowej (art. 114, art. 116, art. 128 ust. 6).
- Odpowiadając na pytania dotyczące warunków pozyskiwania i zabezpieczania kredytów bankowych na cele wyborcze w zakresie ich zgodności z przepisami Ordynacji wyborczej Państwowa Komisja Wyborcza wskazując, iż materialne zasady udzielania i zabezpieczenia kredytów regulują przepisy prawa bankowego i kodeksu cywilnego, podkreśli-

ła obowiązek przestrzegania w tym zakresie ograniczeń przewidzianych w Ordynacji wyborczej dotyczących źródeł finansowania komitetu wyborczego wyborców. W szczególności zabezpieczenie kredytu przez osobę prawną nie może prowadzić do naruszenia zakazu finansowania kampanii wyborczej przez osoby prawne, jak również - w przypadku zabezpieczenia pochodzącego od osób fizycznych - nie może w swoich skutkach powodować naruszenia przepisów o zakazie przyjmowania środków finansowych od osób, o których mowa w art. 111 ust. 3, ani też naruszenia przepisów ograniczających łączną sumę wpłat od osoby fizycznej na rzecz danego komitetu wyborczego.

- Wobec powtarzających się wątpliwości dotyczących działalności posłów w czasie kampanii wyborczej Państwowa Komisja Wyborcza zajęła i przekazała stanowisko w tych sprawach przewodniczącemu Komisji Regulaminowej i Spraw Poselskich Sejmu. W przyjętym stanowisku Komisja wskazała, że prowadzenie, w różnych formach, działalności posłów w okresie kampanii wyborczej powinno się odbywać z uwzględnieniem przepisów Ordynacji wyborczej, regulujących zasady i tryb prowadzenia kampanii wyborczej oraz sposób jej finansowania. W związku z tym, działania posłów wynikające ze sprawowanego mandatu, również tych, którzy nie zamierzają ubiegać się ponownie o mandat, nie powinny zawierać elementów agitacji wyborczej na rzecz list kandydatów na posłów lub kandydatów na senatorów, a także na rzecz partii politycznych i komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach, jeżeli miałyby to prowadzić do naruszenia przepisów Ordynacji wyborczej. Przepisy zawarte w rozdziale 11 „Kampania wyborcza” adresowane są do wszystkich podmiotów i osób prowadzących kampanię bez względu na to, czy agitację wyborczą w tym okresie prowadzą osoby publiczne (np. posłowie i senatorowie), czy też kandydaci na posłów i senatorów. Ocena, czy działania posła lub senatora wykraczają poza zakres sprawowanego mandatu zależy od tego, czy konkretne działania i zachowania posła lub senatora zawierają elementy agitacji wyborczej na rzecz ugrupowania politycznego, komitetu wyborczego lub kandydatów uczestniczących w wyborach, nie wyłączając osoby samego posła lub senatora kandydującego w wyborach. Działalność posła i senatora w okresie trwania kampanii wyborczej powinna podlegać samoocenie i samoograniczeniu, jak i ocenie danego komitetu wyborczego. Zarejestrowanie posła lub senatora jako kandydata w wyborach powoduje ograniczenia w działaniach przez niego podejmowanych w ramach kampanii wyborczej, wynikające z przepisów Ordynacji wyborczej. Przede wszystkim działania te powinny być podejmowane za zgodą komitetu wyborczego, który zgłosił kandydata, jak tego wymaga art. 95 Ordynacji wyborczej. Kandydata i komitet wyborczy obowiązują wszystkie zasady dotyczące finansowania i ewidencjonowania wydatków ponoszonych w związku z kampanią wyborczą.

- Wobec powtarzających się pytań i w związku z sygnałami zawartymi w publikacjach prasowych, że osoby kandydujące w wyborach do Sejmu i Senatu nie respektują przepisów Ordynacji wyborczej Państwowa Komisja Wyborcza podała do publicznej wiadomości komunikat, w którym przypomniała o ustawowej zasadzie wyłączności prowadzenia kampanii wyborczej na rzecz kandydatów na posłów lub senatorów przez komitety wyborcze, które zgłosiły tych kandydatów. Oznacza to, że od momentu przyjęcia przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia o utworzeniu określonego komitetu wyborczego obowiązują ten komitet i osoby zamierzające kandydować z listy tego komitetu, wszelkie reguły postępowania przewidziane w Ordynacji wyborczej, a zatem także i te, które dotyczą zasad, form, czasu i miejsca agitacji wyborczej, a zwłaszcza pozyskiwania i wydatkowania środków na agitację wyborczą. Po przyjęciu przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego wydatki poniesione na agitację wyborczą dotyczące osób, które zostały następnie zgłoszone jako kandydaci na posłów lub na senatorów, są wydatkami objętymi przepisami Ordynacji wyborczej o finansowaniu kampanii wyborczej. Pełnomocnicy komitetów wyborczych powinni zatem mieć na uwadze to, że zgłoszenie określonej osoby jako kandydata na posła lub na senatora wywiera ten skutek, iż komitet ponosi konsekwencje działań agitacyjnych podejmowanych przez te osoby, bądź na ich rzecz. Państwowa Komisja Wyborcza podkreśliła, że przestrzeganie przepisów prawa jest obowiązkiem każdego obywatela Rzeczypospolitej, a szczególnie szacunek dla prawa winni wykazywać kandydaci na posłów i senatorów.
2. Państwowa Komisja Wyborcza w różnych formach współdziałała i udzielała wyjaśnień Krajowej Radzie Radiofonii i Telewizji oraz zarządom Telewizji Polskiej i Polskiego Radia w sprawach prawnych i organizacyjnych związanych z prowadzeniem kampanii wyborczej w telewizji i radiu, rozpowszechnianiem audycji wyborczych komitetów wyborczych, ogłoszeń i reklam wyborczych.
- Państwowa Komisja Wyborcza opracowała na prośbę Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji propozycje unormowania sposobu łącznego prowadzenia kampanii wyborczej do Sejmu i do Senatu w programach telewizyjnych lub radiowych (art. 216 ust. 5 Ordynacji wyborczej). Propozycje te zostały uwzględnione w rozporządzeniu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji z dnia 13 sierpnia 2001 r. w sprawie przygotowania i rozpowszechniania audycji wyborczych do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 89, poz. 991).
 - W sprawie opłat za ogłoszenia wyborcze oraz zasad stosowania zniżek w tych opłatach (art. 185 ust. 2 Ordynacji), Komisja zajęła stanowisko, iż wysokość opłat za ogłoszenia wyborcze powinna być ustalana zgodnie z art. 185 ust. 2, według cennika obowiązującego w dniu zarządzenia wyborów. Wysokość opłat cennikowych może być obniżona, lecz

musi być stosowana jednakowo dla ogłoszeń wszystkich komitetów emitowanych w danym czasie. Zastosowanie zniżek większych niż zniżki przewidziane w cenniku powinno być poprzedzone ustaleniem procentowej lub ułamkowej obniżki jednolitej dla wszystkich komitetów, a ustalenia te winny być podane komitetom do wiadomości.

- Wobec wątpliwości co do stosowania art. 216 ust. 2 Ordynacji wyborczej dotyczącego emitowania audycji wyborczych do Senatu w programach dla zagranicy, Państwowa Komisja Wyborcza wyraziła opinię, że określony w tym przepisie czas rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych przeznaczonych na kampanię wyborczą do Senatu w ogólnokrajowych programach Telewizji Polskiej i Polskiego Radia powinien obejmować również audycje w programie przeznaczonym dla zagranicy. Dla ustalenia tego czasu należy zastosować takie proporcje, jakie są określone w art. 181 ust. 2; do interpretacji takiej uprawnia treść art. 190 Ordynacji wyborczej.
- W związku z pytaniem - czy emisja audycji wyborczych komitetów wyborczych może być, przy dochowaniu przysługującego na nie czasu, zakończona przed dniem ustawowo określonym - Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśniła, iż art. 181 ust. 1 Ordynacji wyborczej jednoznacznie obliguje telewizję publiczną i publiczne radio do rozpowszechniania audycji wyborczych komitetów wyborczych w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do zakończenia kampanii wyborczej. Zgodnie z art. 85 ust. 1 ustawy kampania wyborcza ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem wyborów. W kalendarzu wyborczym, stanowiącym załącznik do postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 czerwca 2001 r. w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP wskazano, że rozpowszechnianie audycji wyborczych odbywa się od dnia 8 września 2001 r. do dnia 21 września 2001 r. do godz. 24.00. Artykuł 181 ust. 1 ustawy ma charakter obligatoryjny, a zatem określony w kalendarzu wyborczym okres rozpowszechniania audycji wyborczych nie może być skrócony bez zgody komitetu.
- W związku z zamiarem prowadzenia w dniu wyborów przez ośrodki badania opinii publicznej sondażu przed lokalami wyborczymi w celu ustalenia wstępnych nieoficjalnych wyników głosowania dla potrzeb tych ośrodków, Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśniła, iż czynności związane z organizowaniem i przeprowadzeniem badań nie mogą powodować naruszenia ustawowego zakazu wynikającego z Ordynacji wyborczej. Badania nie mogą być zatem prowadzone w lokalach obwodowych komisji wyborczych ani na terenie budynków, w których się one znajdują. Członkowie komisji wyborczych nie mogą uczestniczyć w badaniach, ani udzielać pomocy w czynnościach wykonywanych przez ankieterów. Wyniki badań sondażowych mogą być podane do wiadomości po zamknięciu lokali wyborczych, tj. po godz. 20.00.

3. Państwowa Komisja Wyborcza, w związku z kierowanymi do niej wystąpieniami oraz publikacjami prasowymi dotyczącymi udziału w głosowaniu obywateli polskich przebywających za granicą, w tym obowiązku wpisania się do spisu wyborców sporządzanego przez konsulów, przekazała Ministrowi Spraw Zagranicznych „Wyjaśnienia dotyczące ustawowych warunków udziału w głosowaniu wyborców za granicą w celu stosownego wykorzystania w materiałach informacyjnych przygotowywanych przez Ministerstwo dla polskich placówek dyplomatycznych i przebywających za granicą wyborców.

W wyjaśnieniach tych Państwowa Komisja Wyborcza wskazała, że zgodnie z Ordynacją wyborczą wyborcy przebywający za granicą w dniu wyborów będą mogli wziąć udział w głosowaniu, jeżeli: posiadają ważny polski paszport, oraz wpisani zostaną, na swój wniosek, do spisu wyborców sporządzanego przez właściwego terytorialnie dla miejsca pobytu wyborcy konsula. Wniosek o wpisanie do spisu wyborców można wnieść do konsula ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie lub telefaksem najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów. W dniu wyborów obwodowe komisje wyborcze w obwodach za granicą mogą dopisać do spisu wyborców tylko tych wyborców, którzy przedłożą zaświadczenie o prawie do głosowania. Zaświadczenie uprawnia do głosowania w dowolnym, wybranym przez wyborcę lokalu wyborczym; może je otrzymać na swój wniosek wyborca wpisany do spisu od konsula, który spis ten sporządził. Wyborcy stale zamieszkującym w kraju, który w dniu wyborów będzie przebywał za granicą, zaświadczenie o prawie do głosowania wydaje właściwy dla miejsca jego zamieszkania urząd gminy. Państwowa Komisja Wyborcza podkreśliła, że przedstawione warunki udziału w głosowaniu za granicą są warunkami ustanowionymi przepisami ustawy, Państwowa Komisja Wyborcza nie jest uprawniona do ich zmiany, bądź do wyrażania zgody na odstępstwo od ich stosowania.

Z przekazanych Państwowej Komisji Wyborczej dokumentów z wyborów wynika, że w celu udziału w głosowaniu do Sejmu i Senatu w wyborach zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. do spisów wyborców za granicą wpisało się 41.817 osób; w głosowaniu wzięło udział 26.795 wyborców.

IV. Przebieg głosowania oraz ustalenie wyników głosowania w obwodach

1. Lokale wyborcze zostały przygotowane zgodnie z wymaganiami ustawowymi i wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej; większość lokali znajdowała się w budynkach użyteczności publicznej (szkołach, przedszkolach, domach kultury itp.), były one oznakowane i odpowiednio wyposażone. Wywieszane w nich były: obwieszczenia o obwodach głosowania, o okręgowych listach kandydatów na posłów i kandydatach na senatorów, informacja o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu, obwieszczenia o skreślonej liście kandydatów bądź o skreślonym kandydacie z listy oraz o warunkach ważności głosu oddanego na karcie do głosowania ze skreśloną listą bądź z nazwiskiem skreślonego kandy-

data. We wszystkich lokalach znajdowały się pomieszczenia za osłoną bądź parawany i osłony zapewniające zachowanie tajności głosowania.

Stosownie do wymogu Ordynacji wyborczej gminy dostosowały wybrane lokale wyborcze (w zasadzie jeden lokal w gminie) do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, z których jednak wyborcy ci korzystali bardzo rzadko. Organizowane były także tradycyjne formy pomocy dla tej grupy wyborców, zwłaszcza środki transportu, proste podjazdy dla wózków inwalidzkich itp.

Komisje wyborcze kontrolowały przygotowanie lokali i w razie potrzeby podejmowały interwencje w tych sprawach u wójtów, burmistrzów, prezydentów miast i gospodarzy obiektów. Przypadki nienależytego przygotowania lokali wyborczych były nieliczne. Polegały one m.in. na lokalizowaniu kilku komisji obwodowych w jednym budynku co powodowało dezorientację wyborców, na zbyt małych rozmiarach lokali wyborczych utrudniających należyte rozmieszczenie urządzeń (urn, parawanów, stołów dla komisji, miejsc dla mężów zaufania). Niektórzy wyborcy zgłaszali także krytyczne uwagi, że w części lokali do głosowania urny wyborcze ustawiono w miejscach mało widocznych i niewygodnych dla głosujących, a także nie było przy nich przedstawiciela obwodowej komisji; nie oznaczono miejsc dla mężów zaufania. Z negatywną opinią części wyborców spotkały się też stosowane zamiast tradycyjnych kabin osłony do głosowania w postaci niskich parawanów. Argumentowano, że nie zapewniają one w pełni tajności oddania głosu, zwłaszcza w czasie dużej frekwencji w lokalu do głosowania.

Przygotowania do otwarcia lokali wyborczych rozpoczęły się 23 września na ogół przed godziną 5.00. Obwodowe komisje wyborcze otrzymały spisy wyborców, karty do głosowania, formularze protokołów do głosowania i pieczęcie. Komisje policzyły i ostemplowały karty do głosowania, sprawdziły i opieczętowały urnę wyborczą, rozłożyły spisy wyborców.

W przeddzień głosowania i w dniu głosowania okręgowe komisje wyborcze pełniły dyżury w celu udzielania pomocy i informacji obwodowym komisjom wyborczym i wyborcom. Dyżury pełnione były także w urzędach gmin, przede wszystkim w działach ewidencji ludności. W tym samym czasie dyżury pełnili także członkowie Państwowej Komisji Wyborczej. W wielu urzędach aż do dnia głosowania wydawano wyborcom zaświadczenia o prawie do głosowania i aktualizowano spisy.

2. Lokale wyborcze były otwarte od godz. 6.00 do 20.00. Głosowanie przebiegało w zasadzie bez wydarzeń zakłócających jego przebieg. W pojedynczych obwodach wystąpiły przypadki niedostarczenia należytej ilości kart do głosowania, ostemplowania kart do głosowania niewłaściwą pieczęcią, krótkie przerwy w dostawie prądu, drobne incydenty o

charakterze porządkowym. Np. w okręgu Nr 14 w Nowym Sączu w dwóch obwodach głosowania w gminach Jodłownik i Krynica 50 kart do głosowania opieczętowano niewłaściwą pieczęcią - komisji ds. referendum; obwodowa komisja w podjętej w tej sprawie uchwale postanowiła uznać tak opieczętowane karty i oddane na nich głosy za ważne. W obwodzie Nr 5 w Krynicy głosowanie zostało przerwane na około 40 minut ponieważ zabrakło kart do głosowania; zostały one niezwłocznie przekazane z rezerwy kart. W okręgu Nr 24 w Białymstoku w obwodzie Nr 133 w trakcie głosowania miała miejsce awaria oświetlenia, którą niezwłocznie usunięto. W obwodzie Nr 53 w Chorzowie (okręg Nr 31 w Katowicach) w lokalu wyborczym zmarł wyborca. Do Okręgowej Komisji Wyborczej w Kaliszu (okręg Nr 36) złożono doniesienie (senator R. Skrzypczak), że członkowie obwodowej komisji Nr 9 w Gostyniu piją alkohol; zbadanie tej sprawy zostało powierzone policji, która nie potwierdziła prawdziwości zarzutu.

W nielicznych obwodach odnotowano incydenty nie powodujące jednak większych zakłóceń w przebiegu głosowania. Np. w okręgu wyborczym Nr 5 w Toruniu, lokal wyborczy Nr 47 w Grudziądzu obrzucono jajami, a lokal Nr 49 oplakatowano materiałami agitacyjnymi; przed lokalem Nr 8 w Toruniu ustawiono autobus oklejony plakatami. Rozlepiono też plakaty i rozrzucono ulotki w Białej Podlaskiej, Chełmie, Zamościu (okręg Nr 7 w Chełmie). W okręgu Nr 23 w Rzeszowie, w gminie Sokołów Małopolski (w Trzebusce) i gminie Grodzisko Dolne (w Chodaczuwie) strajkujący mieszkańcy zablokowali wejście do szkół, w których były lokale wyborcze. Po rozmowach przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej lokale te zostały udostępnione wyborcom i głosowanie odbywało się bez przeszkód. W okręgu Nr 26 w Gdyni, w gminie Bytów rozrzucono ulotki z fałszywym obwieszczeniem Okręgowej Komisji Wyborczej o przesunięciu wyborów na inny, nieokreślony termin, z powodu niepewnej sytuacji w kraju i na świecie spowodowanej zamachami terrorystycznymi. Ulotki zostały uprzątnięte, o incydencie zawiadomiono policję. Zdarzenie to nie miało wpływu na głosowanie.

Stosownie do art. 59 ust. 3 Ordynacji wyborczej w obwodach o charakterze zamkniętym: domach pomocy społecznej, szpitalach, zakładach karnych - korzystano z możliwości późniejszego rozpoczęcia głosowania niż o godzinie 6.00; rozpoczynało się ono na ogół o godz. 8.00-9.00. W znacznej części obwodów w szpitalach i zakładach pomocy społecznej korzystano też z pomocniczej urny wyborczej. Procedura głosowania z użyciem tej urny zgodna była z wymaganiami określonymi w art. 62 Ordynacji i wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej; komisje wyborcze starały się przy tym przeprowadzać głosowanie w tej formie w takim czasie, gdy w lokalu wyborczym była najmniejsza frekwencja wyborców. Głosowanie przy użyciu urny pomocniczej prowadzone jest bowiem przy użyciu tego

samego spisu wyborców, zatem w czasie jego prowadzenia inni wyborcy przybyli wówczas do lokalu wyborczego nie mogą oddać głosów.

3. W dniu głosowania tak obwodowe, jak i okręgowe komisje wyborcze otrzymywały skargi, pytania i uwagi wyborców, którym odmówiono wydania karty do głosowania, ponieważ ich nazwiska nie były umieszczone w spisie wyborców. Dotyczyły one zwłaszcza osób zamieszkujących czasowo na danym terenie, które zgodnie z przepisami wpisuje się do spisu wyborców na ich wniosek, złożony najpóźniej w 10 dniu przed głosowaniem. Skarg i interwencji w tych sprawach było jednak znacznie mniej niż w wyborach w 2000 r. i w latach poprzednich. W większości były one niezasadne. Wnoszone były też skargi na nieumieszczenie w spisach wyborców przebywających w szpitalach oraz przybyłych do szpitali bezpośrednio przed dniem głosowania i często skargi te były uzasadnione. Były one spowodowane niedopełnieniem przez administracje szpitali obowiązku aktualizacji spisu wyborców, bądź nienależytym sporządzeniem wykazów osób przebywających w tych jednostkach, będących podstawą sporządzenia spisów. Okręgowe komisje wyborcze we współdziałaniu z komisjami obwodowymi i działami ewidencji ludności w gminach podejmowały wielorakie działania w celu umożliwienia tej grupie wyborców udziału w głosowaniu. M.in. w dniu głosowania w urzędach gmin pełnione były dyżury umożliwiające bieżące wyjaśnianie wątpliwości w tych sprawach. Na problemy te wielokrotnie zwracała uwagę Państwowa Komisja Wyborcza, m.in. bezpośrednio przed wyborami przypominała okręgowym i obwodowym komisjom o obowiązku dopisania do spisu w dniu wyborów - zgodnie z art. 67 ust. 2 i 3 Ordynacji - wyborcy, który przybył do szpitala lub zakładu pomocy społecznej w przeddzień wyborów.
4. W Ordynacji wyborczej nie ma przepisów umożliwiających obwodowym komisjom wyborczym wydanie wyborcy karty do głosowania bez okazania przezeń dokumentu tożsamości (np. na podstawie oświadczenia dwóch osób znanych komisji bądź z uwagi na to, że wyborca znany jest komisji). Karty do głosowania mogły być wydawane tylko za okazaniem dokumentu tożsamości. Wyjaśnianiu tych spraw organy wyborcze i urzędy gmin poświęciły wiele uwagi. Informacje i komunikaty w tych sprawach podawała do publicznej wiadomości Państwowa Komisja Wyborcza; były one także podawane w lokalnej prasie, radiu i telewizji, na tablicach ogłoszeń, za pośrednictwem sołtysów. W wyniku tych działań zdecydowana większość wyborców przybyła do lokali wyborczych z dokumentem tożsamości. Zasada ta ciągle jednak nie jest dla wszystkich zrozumiała i akceptowana, zwłaszcza w środowiskach wiejskich i małych miasteczek, w których praktycznie wszyscy się znają. Zdarzały się sytuacje, że wyborcy, a nawet niektórzy członkowie obwodowych komisji, wyrażali niezadowolenie z powodu stosowania tego przepisu argumentując, iż je-

zeli komisja dobrze zna wyborcę, to zbędne jest jego legitymowanie w celu wydania mu karty do głosowania.

5. Przy czynnościach głosowania i ustalania wyników głosowania w obwodach mogli być obecni mężowie zaufania komitetów wyborczych. Według informacji przekazanych Państwowej Komisji Wyborczej przez okręgowe komisje wyborcze, mężowie zaufania byli obecni w poszczególnych okręgach w zróżnicowanym stopniu - od 10% do 60% obwodów; w większości przebywali oni w lokalach głosowania krótko i rzadko uczestniczyli przy ustalaniu wyników głosowania. Np. w okręgu wyborczym Nr 3 we Wrocławiu - w blisko 50% obwodów, w okręgu Nr 17 w Radomiu - w 80% obwodów, w okręgu Nr 18 w Siedlcach - w 30% obwodów, w okręgach Nr 4 w Bydgoszczy, Nr 5 w Toruniu, Nr 8 w Zielonej Górze, Nr 21 w Opolu - tylko w nielicznych obwodach. Były także obwody, w których nie było mężów zaufania żadnego komitetu wyborczego.

Mężowie zaufania tylko sporadycznie wnosili zarzuty i uwagi do protokołów głosowania. Z dokumentacji wyborczej przekazanej Państwowej Komisji Wyborczej przez okręgowe komisje wyborcze wynika, że złożyli oni do protokołów 30 uwag i zarzutów. Do wszystkich ustosunkowały się obwodowe i okręgowe komisje wyborcze. Większość uwag i zarzutów dotyczyła czynności przed głosowaniem bądź okoliczności nie mających wpływu na wyniki głosowania, np. niedokładnej aktualizacji spisów wyborców, pominięcia wyborców w spisie, głosowania przez wyborców bez korzystania z pomieszczeń za osłoną, sposobu pieczętowania kart do głosowania.

Obwodowe komisje wyborcze sprawdzały wszystkie okoliczności podnoszone w uwagach związanych z ich pracą w toku głosowania. Np. w obwodzie głosowania nr 3 w Karłowicach (woj. opolskie) mąż zaufania wniósł zarzut błędnego ustalenia liczby kart do głosowania. Po przeliczeniu wszystkich kart komisja obwodowa potwierdziła różnicę między liczbą kart do głosowania przekazanych komisji a wyjętych z urny (różnica wyniosła 96 kart). Ponieważ w tym obwodzie, ani w innych obwodach głosowania nie zabrakło kart i nie stwierdzono nadwyżki kart wrzuconych do urny w stosunku do liczby głosujących, komisja uznała że różnica ta była prawdopodobnie wynikiem błędu w przeliczeniu otrzymanych kart do głosowania. W obwodzie nr 5 w Zblewie (w woj. pomorskim) mąż zaufania wniósł „zastrzeżenia do liczenia głosów i różnicy w różnych liczeniach”. Obwodowa komisja po kilkakrotnym przeliczeniu kart wyjętych z urny stwierdziła, że liczba kart do głosowania wyjętych z urny jest mniejsza - o 2 karty - od liczby kart wydanych wyborcom. Ponieważ karty do głosowania przez cały czas były w zasięgu wzroku członków komisji i mężów zaufania uznano, że przyczyną rozbieżności musiało być zabranie tych 2 kart przez głosujących.

6. W większości obwodów komisje dokonały ustalenia wyników głosowania i sporządziły protokoły głosowania, bez błędów wymagających ponownego liczenia głosów i sporządzenia protokołów. Około 30% protokołów zawierało błędy formalne i rachunkowe, były one zwracane komisjom i poprawiane przez nie. Ustalone przez komisje wyniki głosowania były niezwłocznie podawane do publicznej wiadomości przez ich wywieszenie w siedzibach komisji, w miejscach dostępnych dla wyborców. Skarg na niewywieszenie wyników nie było. Odnotowano pojedyncze sygnały o wywieszeniu informacji w mało dostępnym miejscu oraz niekompletności informacji (zerwanie, podarcie). W miarę możliwości informacje te były uzupełniane bądź wywieszane ponownie.

Przewodniczący obwodowych komisji lub ich zastępcy przekazywali protokoły głosowania w obwodach w zapieczętowanych kopertach okręgowym komisjom wyborczym. W większości miast oraz w gminach odległych od siedziby okręgowej komisji, w celu usprawnienia przekazywania protokołów, utworzono do ich odbioru punkty rejonowe. Zgodnie z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej punkty rejonowe mieściły się w urzędach gmin, starostwach, w urzędach dzielnic; odbioru protokołów dokonywały osoby upoważnione przez okręgowe komisje wyborcze. Byli to przeważnie gminni pełnomocnicy powołani przez okręgowe komisje w trybie art. 47 ust. 1 Ordynacji wyborczej oraz urzędnicy wyborczy ustanowieni w gminach na podstawie Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. Osoby te nie były upoważnione do otwierania kopert, a jedynie zapewniały ich odbiór i dostarczenie okręgowej komisji wyborczej. Przy czynnościach tych mogli być obecni mężowie zaufania, jednakże w praktyce nie korzystali oni z tego uprawnienia.

7. W celu zapewnienia poprawności arytmetycznej ustalanych przez obwodowe komisje wyborcze wyników głosowania i poprawnego sporządzenia protokołów głosowania, okręgowe komisje wyborcze na podstawie art. 47 ust. 1 Ordynacji wyborczej powołały w większości gmin pełnomocników „arytmetycznych”. Ich powołanie i działalność zostały określone uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 3 września 2001 r., ustalającą wytyczne dla okręgowych komisji wyborczych dotyczące trybu i zasad powoływania oraz zadań pełnomocników do sprawdzenia zgodności arytmetycznej wyników głosowania w obwodzie w wyborach do Sejmu i do Senatu. Pełnomocnikami zostali przede wszystkim pracownicy samorządowi gmin bądź powiatów, z reguły pełniący funkcje urzędników wyborczych wyznaczonych w trybie art. 23 ust. 2 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 1998 r. Nr 95, poz. 602 ze zmianami).

Pełnomocnicy dokonywali sprawdzenia zgodności arytmetycznej wyników głosowania na podstawie przekazanych im przez obwodową komisję zestawień, zawierających dane liczbowe z protokołów głosowania w obwodzie. Ich zadaniem było ustalenie, czy dane licz-

bowe o wynikach głosowania zostały prawidłowo ustalone w protokołach głosowania, tak aby nie zachodziła potrzeba zwracania protokołu obwodowej komisji w celu usunięcia błędów. Wykonywali oni prace obliczeniowe korzystając ze specjalnie przygotowanego uproszczonego programu komputerowego, uwzględniającego warunki niezbędne dla poprawności obliczeń.

V. Ustalenie wyników głosowania i wyborów w okręgach wyborczych.

1. Okręgowe komisje wyborcze na podstawie protokołów głosowania w obwodach w wyborach do Sejmu ustaliły wyniki głosowania na listy okręgowe, sporządziły protokoły wyników głosowania w okręgu wyborczym i przekazały je systemem elektronicznym i telefaksem Państwowej Komisji Wyborczej. Ustalanie wyników głosowania przez okręgowe komisje wyborcze było wspomagane systemem elektronicznym. Zastosowanie systemu służyło rejestracji danych liczbowych zawartych w protokołach głosowania i kontroli zgodności arytmetycznej tych danych, ustaleniu wyników głosowania (zsumowaniu danych liczbowych z protokołów głosowania) i ich wydrukowaniu, a następnie teletransmisji wyników głosowania do Państwowej Komisji Wyborczej. Wprowadzanie danych do systemu było dokonywane przez dwóch niezależnych operatorów, pracujących na oddzielnych stanowiskach. Przy ustalaniu wyników mogli uczestniczyć mężowie zaufania komitetów wyborczych.

Według posiadanych informacji w większości komisji okręgowych byli mężowie zaufania, najczęściej z 4-5 komitetów wyborczych. Mężowie zaufania wnieśli uwagi i zarzuty do protokołów 4 okręgowych komisji wyborczych: w Bielsku, Białej Podlaskiej, Elblągu, Krakowie i Warszawie I.

W Bielsku Białej uwagi męża zaufania Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin dotyczyły korzystania przy ustalaniu wyników głosowania i wyborów z systemu elektronicznego. Okręgowa Komisja Wyborcza po rozpatrzeniu tych uwag uznała, że składający je myli pojęcie ustalenia wyników głosowania w okręgu wyborczym z pojęciem ustalenia wyników wyborów w okręgu.

W Krakowie zarzuty wniesione przez męża zaufania Komitetu Wyborczego Konserwatywno-Liberalnej Partii Unia Polityki Realnej dotyczyły niemożności wglądu męża zaufania w proces przenoszenia danych z protokołów głosowania w obwodach do programu komputerowego oraz obserwacji pracy komisji okręgowej. Okręgowa Komisja Wyborcza w Krakowie, uznając te zarzuty za nieuzasadnione wyjaśniła, że mąż zaufania został zapoznany przez Przewodniczącego Komisji z przyjętym systemem obiegu protokołów wyników głosowania w obwodzie. Przez chwilę bezpośrednio obserwował pracę Komisji a następnie został zapoznany w części lokalu przeznaczony dla obsługi informatycznej ze

sposobem przenoszenia danych z protokołu do systemu informatycznego. Przebywanie mężów zaufania w tej części lokalu przez cały czas wprowadzania danych utrudniałoby pracę grupy informatycznej. Po zebraniu danych z całego okręgu mężowi zaufania udostępniono wydruki protokołów głosowania z sześciu wybranych przez niego obwodów w głosowaniu do Sejmu i w sześciu do Senatu oraz odpowiadające im oryginały protokołów, co jest wystarczającym sposobem weryfikowania procesu przenoszenia danych z protokołu do systemu informatycznego. Lokal Komisji obejmował dwie duże sale przedzielone przesuwaną ścianką, która w połowie była otwarta przez cały czas pracy Komisji. W pomieszczeniu pierwszym znajdowały się stanowiska członków Komisji do przyjmowania protokołów oraz m.in. fotele ustawione pod ścianą przeznaczone dla mężów zaufania, oddzielone od pozostałej części linką na stojakach. W drugim pomieszczeniu było dwadzieścia stanowisk komputerowych wprowadzania danych oraz obsługujące je urządzenia. Wszystkie stanowiska były obsadzone. Z miejsca przeznaczonego dla mężów zaufania widoczna była cała sala, w której Komisja przyjmowała protokoły oraz większa część sali informatycznej, co umożliwiało mężowi zaufania obserwację tego, co się działo w lokalu Komisji.

W Elblągu mąż zaufania Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin wniósł zastrzeżenia do przygotowania siedziby Okręgowej Komisji Wyborczej, uniemożliwiającej obserwację przez mężów jej pracy; m.in. Komisja pracowała w przynajmniej trzech pomieszczeniach, co uniemożliwiało całościową obserwację spływu protokołów z obwodowych komisji wyborczych; nie było możliwości obserwacji wprowadzania danych do komputerów, pomieszczenie z komputerami znajdowało się nawet na innym piętrze, co tłumaczono względami bezpieczeństwa. Okręgowa Komisja Wyborcza w Elblągu nie zgodziła się z tymi zarzutami, wyjaśniając, że siedziba komisji w dniu głosowania była przygotowana właściwie do sprawnego przyjmowania protokołów głosowania od obwodowych komisji wyborczych. Przedstawiciele komitetów wyborczych mogli obserwować przyjmowanie protokołów na wydzielonych stanowiskach, mieli też możliwość wglądu do każdego protokołu w wydzielonym pomieszczeniu pod nadzorem członka komisji i część korzystała z tego, wypisując niektóre dane z protokołów. Przewodniczący Komisji zaproponował wszystkim obecnym mężom zaufania zapoznanie się ze stanowiskiem elektronicznej obsługi OKW i sposobem wprowadzania danych oraz możliwość otrzymania wydruku danych ze wskazanych protokołów. Wnosząca zarzuty nie skorzystała z tej możliwości.

W okręgu Nr 19 do Sejmu i Nr 20 do Senatu w Warszawie I zarzuty do protokołu Okręgowej Komisji Wyborczej wnieśli mężowie zaufania Komitetów Wyborczych: Prawo i Sprawiedliwość, Ligi Polskich Rodzin oraz Blok Senat 2001. Zarzuty były związane z nieuwzględnieniem przez Okręgową Komisję wniosku złożonego przez mężów zaufania

tych komitetów o „umożliwienie wolnego dostępu do wszystkich protokołów spływających z obwodowych komisji wyborczych. Wynika to z roli jaką przewidział ustawodawca dla mężów zaufania.” Okręgowa Komisja Wyborcza w uchwale Nr 29/01 z dnia 24 września 2001 r. przyjęła, że mężom zaufania obecnym przy ustalaniu wyników głosowania w okręgu i sporządzaniu protokołów będą udostępniane protokoły sprawdzone i przyjęte w momencie żądania do wglądu w ilości około 5% ogółu protokołów. Ograniczenie takie zostało podyktowane względami organizacyjnymi, wynikającymi z konieczności przyspieszenia czynności Komisji, nad ustaleniem wyników głosowania i wyborów w okręgu. Spełnienie żądań wspomnianych mężów zaufania doprowadziłoby do zupełnego paraliżu pracy Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie I i w konsekwencji oddaliłoby znacznie termin ustalenia tych wyników.

2. Zgodnie z art. 165 ust. 1 Ordynacji wyborczej, Państwowa Komisja Wyborcza, po otrzymaniu systemem elektronicznym z okręgowych komisji wyborczych wyników głosowania na okręgowe listy kandydatów na posłów podała wstępną informację o liczbie głosów oddanych na okręgowe listy poszczególnych komitetów oraz które listy spełniają warunki do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych. Dane te były udostępniane w działającym w siedzibie Państwowej Komisji Wyborczej Centrum Informacji Wyborczej, przeznaczonym dla przedstawicieli środków masowego przekazu. W celu zapewnienia szerokiej informacji wyborczej na zlecenie Państwowej Komisji Wyborczej została uruchomiona strona internetowa www.pkw.gov.pl, na której są dostępne wszystkie akty prawne związane z wyborami wyjaśnienia i komunikaty Państwowej Komisji Wyborczej, a także wyniki głosowania i wyborów.

Na podstawie otrzymanych telefaksem protokołów wyników głosowania w okręgach przekazanych przez wszystkie okręgowe komisje wyborcze, Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 165 ust. 2 Ordynacji wyborczej ustaliła zbiorcze wyniki głosowania na listy okręgowe w skali kraju i stwierdziła, które listy spełniają warunki uprawniające do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych. Informację o tym Państwowa Komisja Wyborcza podała niezwłocznie do publicznej wiadomości oraz przekazała okręgowym komisjom wyborczym. Na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej okręgowe komisje wyborcze dokonały podziału mandatów pomiędzy uprawnione listy okręgowe i sporządziły protokoły z wyborów posłów w okręgach wyborczych.

Okręgowe komisje wyborcze po otrzymaniu ze wszystkich obwodów protokołów głosowania w obwodzie na kandydatów na senatorów sporządziły protokoły wyników głosowania i wyników wyborów senatorów w okręgach wyborczych. Informacje o wynikach głosowania i wyborów do Sejmu i Senatu podano do publicznej wiadomości.

Sporządzone przez okręgowe komisje wyborcze protokoły wyników głosowania w okręgu wyborczym wraz z zestawieniami wyników głosowania i podziału mandatów pomiędzy okręgowe listy kandydatów na posłów, protokoły z wyborów posłów do Sejmu w okręgu wyborczym oraz protokoły wyników głosowania i wyników wyborów senatorów w okręgu wyborczym przewodniczący okręgowej komisji wyborczych (bądź upoważnione osoby) dostarczyli Państwowej Komisji Wyborczej w dniu 26 września 2001 r.

Państwowa Komisja Wyborcza, po stwierdzeniu prawidłowości ustalonych przez okręgowe komisje wyborcze wyników głosowania i wyborów w okręgach wyborczych, sporządziła w dniu 26 września 2001 r. obwieszczenie o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Sejmu i do Senatu. Przy sporządzaniu obwieszczeń byli obecni pełnomocnicy Komitetów Wyborczych: Blok Senat 2001 oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego i Platformy Obywatelskiej; nie wnieśli oni do protokołu uwag i zastrzeżeń. Pozostali pełnomocnicy Komitetów Wyborczych prawidłowo powiadomieni o terminie posiedzenia Państwowej Komisji Wyborczej nie byli obecni.

Po przyjęciu protokołów Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła także, w tym samym dniu, treść obwieszczeń:

- o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. oraz
- o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.

Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie po przyjęciu obwieszczeń podała zbiorcze wyniki głosowania i wyborów do publicznej wiadomości na konferencji prasowej oraz przekazała obwieszczenia do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Zostały one ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 4 października 2001 r. Nr 109, poz. 1186 i 1187.

3. Po wyborach Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała liczne wnioski i prośby od osób kandydujących i od innych osób o udostępnienie wglądu w protokoły głosowania sporządzone przez obwodowe komisje wyborcze, w celu m.in. sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania. Państwowa Komisja Wyborcza przypomniała i wyjaśniła zainteresowanym oraz poinformowała okręgowe komisje Wyborcze, że wyniki głosowania w obwodach były ustalane przy udziale członków obwodowych komisji wyborczych zgłoszonych przez pełnomocnika komitetu wyborczego i w obecności mężów zaufania. Członkowie obwodowych komisji wyborczych oraz mężowie zaufania mogli wnosić do protokołu uwagi z wymienieniem konkretnych zarzutów. Mężowie zaufania obserwowali również prace okręgowych komisji wyborczych i mogli wnosić zarzuty do protokołu. Da-

ne z protokołów były udostępnione do wiadomości publicznej przez ich wywieszenie na zewnątrz lokali wyborczych i w siedzibach okręgowych komisji wyborczych. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 23 sierpnia 2001 r. w sprawie sposobu przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 90, poz. 1005) dokumenty obwodowych komisji wyborczych (w tym jeden egzemplarz protokołu głosowania) są przekazywane jako depozyt wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) i udostępniane wyłącznie Sądowi Najwyższemu oraz na żądanie sądów, prokuratury lub policji (§ 2 rozporządzenia). Dokumenty będące w posiadaniu okręgowych komisji wyborczych (w tym również protokoły głosowania w obwodach) są przekazywane jednostkom organizacyjnym Krajowego Biura Wyborczego i przechowywane przez te jednostki do końca kadencji wybranych posłów i senatorów. Udostępnienie tych dokumentów będzie możliwe dopiero po stwierdzeniu ważności wyborów przez Sąd Najwyższy i po ich zarchiwizowaniu, za zgodą kierownika jednostki organizacyjnej Krajowego Biura Wyborczego, w sposób określony w § 6 ust. 1 i 2 wymienionego rozporządzenia.

Państwowa Komisja Wyborcza postanowiła jednocześnie umieścić na stronie internetowej wyniki głosowania ze wszystkich obwodów utworzonych w wyborach do Sejmu i Senatu.

4. Na prośbę centralnych organów wyborczych Ukrainy, Litwy, Bośni i Hercegowiny oraz Federacji Rosyjskiej Państwowa Komisja Wyborcza wyraziła zgodę na zapoznanie się przez przedstawicieli tych organów z organizacją i przebiegiem wyborów do Sejmu i Senatu. Komisja odbyła spotkania z tymi delegacjami przekazując im informacje o polskim prawie wyborczym, procedurach i organizacji wyborów, w tym w zakresie funkcjonowania systemu informatycznego. W dniu głosowania obserwatorzy spotkali się z Okręgową Komisją Wyborczą w Warszawie i odwiedzili lokale wyborcze obserwując przebieg głosowania.

* * *

Na podstawie posiadanych dokumentów i uzyskanych informacji o przebiegu głosowania i wyborów Państwowa Komisja Wyborcza nie stwierdziła naruszeń prawa wyborczego, które mogłyby wywrzeć wpływ na wyniki głosowania i wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r.

Przewodniczący

Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Ferdynand Rymarz

Zastępcy Przewodniczącego

Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Jan Kacprzak

(-) Stanisław Kosmal

Członkowie

Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Andrzej Kisielewicz

(-) Stefan Jaworski

(-) Zbigniew Szonert

(-) Stanisław Zabłocki

* * *

Obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. są ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 4 października 2001 r. Nr 109 pod pozycjami 1186 i 1187.

Ponadto na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl są dostępne szczegółowe dane o wynikach głosowania według okręgów wyborczych, gmin i obwodów głosowania, w tym na poszczególne listy kandydatów oraz poszczególnych kandydatów.

**Wykaz aktów prawnych
wydanych w związku z wyborami do Sejmu i do Senatu w 2001 r.**

I. Rozporządzenia wydane przez ministrów i Krajową Radę Radiofonii i Telewizji

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

- 1) z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie należności pieniężnych przysługujących członkom komisji wyborczych w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz trybu udzielania dni wolnych od pracy (Dz. U. Nr 81, poz. 887).
- 2) z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 81, poz. 888).
- 3) z dnia 8 sierpnia 2001 r. w sprawie spisu wyborców w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 84, poz. 922).
- 4) z dnia 8 sierpnia 2001 r. w sprawie powoływania obwodowych komisji wyborczych w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 84, poz. 921).
- 5) z dnia 16 sierpnia 2001 r. w sprawie rejestru wyborców (Dz. U. Nr 88, poz. 962).

Ministra Sprawiedliwości

- 6) z dnia 20 lipca 2001 r. w sprawie trybu i terminu zawiadamiania gmin o osobach pozbawionych prawa wybierania w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 79, poz.

Ministra Finansów

- 7) z dnia 23 lipca 2001 r. w sprawie sprawozdania komitetu wyborczego w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 81, poz. 881).

Ministra Spraw Zagranicznych

- 8) z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie trybu i terminu powoływania obwodowych komisji wyborczych w obwodach głosowania utworzonych za granicą w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 85, poz. 935).
- 9) z dnia 17 sierpnia w sprawie spisu wyborców dla obwodu głosowania utworzonego za granicą w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 89, poz. 988).

10) z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie utworzenia obwodów głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz z dnia 21 września 2001 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia obwodów głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 85, poz. 936 i Nr 102, poz. 1024 i 1025).

Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej

11) z dnia 23 sierpnia 2001 r. w sprawie spisu wyborców dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 89, poz. 989).

12) z dnia 23 sierpnia 2001 r. w sprawie trybu i terminu powoływania obwodowych komisji wyborczych w obwodach głosowania utworzonych na polskich statkach morskich w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 89, poz. 990).

13) z dnia 27 sierpnia 2001 r. w sprawie utworzenia obwodów głosowania na polskich statkach morskich w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz z dnia 13 września 2001 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie utworzenia obwodów głosowania na polskich statkach morskich w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 90, poz. 1014 i Nr 101, poz. 1110).

Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

14) z dnia 23 sierpnia 2001 r. w sprawie sposobu przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 90, poz. 1005).

Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji

15) z dnia 3 lipca 2001 r. w sprawie trybu postępowania w zakresie nieodpłatnego przedstawiania w programach ogólnokrajowych telewizyjnych i radiowych informacji, wyjaśnień i komunikatów Państwowej Komisji Wyborczej związanych z zarządzonymi wyborami do Sejmu i do Senatu i obowiązującymi przepisami prawa wyborczego (Dz. U. Nr 74, poz. 800).

16) z dnia 13 sierpnia 2001 r. w sprawie przygotowania i rozpowszechniania audycji wyborczych w wyborach do Sejmu i do Senatu (Dz. U. Nr 89, poz. 991).

17) z dnia 21 sierpnia 2001 r. w sprawie czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie audycji wyborczych oraz ramowego podziału czasu w programach ogólnokrajowych i regionalnych (Dz. U. Nr 89, poz. 992).

I. Uchwały Państwowej Komisji Wyborczej

- 1) z dnia 26 lipca 2001 r. w sprawie wzorów pieczęci okręgowych i obwodowych komisji wyborczych powołanych dla przeprowadzenia wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 25, poz. 426).
- 2) z dnia 26 lipca 2001 r. w sprawie powołania okręgowych komisji wyborczych w celu przeprowadzenia wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (niepublikowana).
- 3) z dnia 30 lipca 2001 r. w sprawie regulaminu Państwowej Komisji Wyborczej (M.P. Nr 25, poz. 427).
- 4) z dnia 30 lipca 2001 r. w sprawie regulaminów okręgowych i obwodowych komisji wyborczych, powołanych do przeprowadzenia wyborów do Sejmu i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 25, poz. 428).
- 5) z dnia 26 lipca 2001 r. w sprawie wzorów potwierdzenia przyjęcia zgłoszenia okręgowej listy kandydatów na posłów i protokołu rejestracji okręgowej listy kandydatów na posłów oraz wzorów potwierdzenia przyjęcia zgłoszenia kandydata na senatora i protokołu rejestracji kandydata na senatora, stosowanych w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 25, poz. 425).
- 6) z dnia 2 sierpnia 2001 r. w sprawie wytycznych dla okręgowych komisji wyborczych dotyczących przyjmowania zgłoszeń i rejestracji okręgowych list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów w wyborach do Sejmu i do Senatu zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (niepublikowana).
- 7) z dnia 13 sierpnia 2001 r. w sprawie wzoru zaświadczenia dla mężów zaufania do obwodowych komisji wyborczych w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 27, poz. 445).
- 8) z dnia 22 sierpnia 2001 r. w sprawie wzorów protokołów głosowania i protokołów z wyborów oraz urzędowych zestawień stosowanych w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 29, poz. 494).
- 9) z dnia 22 sierpnia 2001 r. w sprawie wzorów kart do głosowania w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (M.P. Nr 29, poz. 495).
- 10) z dnia 22 sierpnia 2001 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych, dotyczących zadań i trybu pracy w przygotowaniu i przeprowadzeniu głosowania w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 29, poz. 496).

- 11) z dnia 3 września 2001 r. w sprawie wytycznych dotyczących druku i przechowywania kart do głosowania oraz trybu ich dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (niepublikowana).
- 12) z dnia 3 września 2001 r. w sprawie wytycznych dla okręgowych komisji wyborczych dotyczących trybu i zasad powoływania oraz zadań pełnomocników do sprawdzenia zgodności arytmetycznej wyników głosowania w obwodzie w wyborach do Sejmu i Senatu (M.P. Nr 30, poz. 504).
- 13) z dnia 10 września 2001 r. w sprawie wytycznych, dotyczących trybu i sposobu wykonywania przez okręgowe komisje wyborcze zadań, związanych z ustaleniem wyników głosowania i wyników wyborów do Sejmu i do Senatu zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 31, poz. 521).
- 14) z dnia 10 września 2001 r. w sprawie sposobu sporządzania i trybu przekazania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych za granicą w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 31, poz. 522).
- 15) z dnia 10 września 2001 r. w sprawie sposobu sporządzania i trybu przekazania kart do głosowania dla obwodów głosowania utworzonych na polskich statkach morskich w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 31, poz. 523).
- 16) z dnia 17 września 2001 r. w sprawie zasad i trybu przekazywania właściwym okręgowym komisjom wyborczym wyników i protokołów głosowania z obwodów głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich w wyborach do Sejmu i do Senatu zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 31, poz. 524 i 525).

Sygn. akt III SW 138 - 139/01

UCHWAŁA

Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2001 r. w sprawie ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych dnia 23 września 2001 r.

Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych:

Przewodniczący Prezes Sądu Najwyższego Walerian Sanetra

Sędziowie Sądu Najwyższego: Krystyna Bednarczyk

Teresa Flemming-Kulesza

Katarzyna Gonera

Beata Gudowska

Józef Iwulski

Kazimierz Jaśkowski

Andrzej Kijowski

Roman Kuczyński

Jerzy Kuźniar

Jerzy Kwaśniewski

Zbigniew Myszka

Teresa Romer

Jadwiga Skibińska-Adamowicz

Barbara Wagner

Andrzej Wasilewski

Andrzej Wróbel

Protokolanci Eliza Maniewska

Monika Nieznańska

z udziałem Zastępcy Prokuratora Generalnego Ryszarda A. Stefańskiego i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej Ferdynanda Rymarza, po rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu jawnym w dniu 5 grudnia 2001 r. miał na uwadze co następuje:

I

1. Zgodnie z art. 82 ust. 1 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.) Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez Państwową Komisję Wyborczą oraz opinii wydanych w wyniku rozpoznania protestów, rozstrzyga o ważności wyborów oraz o ważności wyboru posła lub senatora, przeciwko któremu wniesiono protest.

2. Sprawozdanie Państwowej Komisji Wyborczej z wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. informuje o ich prawidłowym przebiegu w 41 okręgowych komisjach wyborczych do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, 40 okręgowych komisjach wyborczych do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej i 24.827 obwodowych komisjach wyborczych oraz o nielicznych, drobnych przypadkach naruszenia prawa wyborczego. W konkluzji Państwowa Komisja Wyborcza uznała, że nie było takich naruszeń prawa wyborczego, które mogłyby wywrzeć wpływ na wyniki głosowania i wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Sąd Najwyższy w składach 3 osobowych wydał 108 postanowień w sprawach z protestów wyborczych (obejmujących także 8 spraw połączonych z innymi do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia). Wyłącznie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej dotyczyło 41 spraw, 2 sprawy dotyczyły wyłącznie wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, a w większości (w 65 sprawach) rozpoznano protesty zawierające zarzuty odnoszące się jednocześnie do wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. W odniesieniu do 7 protestów Sąd Najwyższy wydał opinię, że są one uzasadnione, lecz stwierdzone naruszenia prawa nie miały wpływu na wynik wyborów. Cztery zasadne protesty dotyczyły wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. W dwóch sprawach wyborcy udowodnili, że mimo iż jeszcze nie głosowali, to w spisie wyborców przy ich nazwiskach widniały już podpisy, skutkiem czego obwodowe komisje wyborcze nie wydały im kart do głosowania. Dwie pozostałe sprawy dotyczyły ustalania wyników głosowania przez okręgowe komisje wyborcze. W jednej z nich do tych czynności bezpodstawnie nie został dopuszczony pełnomocnik wyborczy, który wyznaczył do tej komisji męża zaufania, obserwującego jej pracę. Druga sprawa dotyczyła uniemożliwienia mężowi zaufania porównania kilku wybranych protokołów głosowania w obwodach z wydrukami komputerowymi. Dwa z uzasadnionych protestów dotyczyły wyłącznie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej. W jednej sprawie Sąd Najwyższy uznał za uzasadniony protest kandydatki na posła, gdyż na liście wyborczej oraz w obwieszczeniu okręgowej komisji wyborczej o zarejestrowaniu tej listy błędnie zaznaczono przy jej nazwisku, że jest bezrobotna. W drugiej sprawie ustalono naruszenie zakazu agitacji wyborczej w lokalu wyborczym. Jeden protest dotyczył wyłącznie wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Sąd Najwyższy stwierdził naruszenie w jednej komisji obwodowej przepisów art.153 i 158 w związku z art. 190 Ordynacji wyborczej polegające na błędnym informowaniu wyborców przez członków tej komisji o rezygnacji jednego z kandydatów na senatora, a także naruszenie art. 203 ust. 1 pkt 4 tej ustawy przez nieuznanie głosów ważnie oddanych na tego kandydata.

Protestów nieuzasadnionych wpłynęło 16, w tym 6 odnoszących się jednocześnie do wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Opinie o bezzasadności tych protestów miały podstawy w ustaleniu przez Sąd Najwyższy stanu faktycznego odmiennego niż przedstawiony w proteście względnie w wadliwym rozumieniu przepisów prawa wyborczego przez wnoszącego protest. Ta druga okoliczność była przyczyną uznania

bezzasadności - między innymi - protestu kwestionującego prawidłowość części IV lit. B pkt 1 załącznika do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 22 sierpnia 2001 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych, dotyczących zadań i trybu pracy w przygotowaniu i przeprowadzeniu głosowania w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 29, poz. 496 ze zm.). Zdaniem wnoszącego protest na podstawie tych wytycznych komisje obwodowe - z naruszeniem art. 160 i 161 Ordynacji wyborczej - kwalifikowały jako nieważne głosy wyborców w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, którzy na tej samej liście okręgowej postawili znak "x" w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego lub więcej kandydatów, a nadto zamieścili inne znaki lub zamazania w kratkach obok nazwisk innych kandydatów. Uznając bezzasadność tego zarzutu Sąd Najwyższy stwierdził, że kratka z lewej strony obok nazwiska kandydata na posła jest szczególnym miejscem karty do głosowania. Umieszczenie w niej jakiegokolwiek innego zaznaczenia niż znak "x" powoduje, że głos jest nieważny. Bez dalszego biegu Sąd Najwyższy pozostawił 84 protesty, jako że nie spełniały one wymagań przewidzianych Ordynacją wyborczą. Większość z nich (47) była przedwczesna. Przyczyny tego można upatrywać w późniejszym otwarciu terminu do składania protestów w wyborach parlamentarnych - to jest od dnia ogłoszenia ich wyników w Dzienniku Ustaw (art. 79 ust. 1 Ordynacji wyborczej) niż w odbywających się niecały rok wcześniej wyborach prezydenckich - to jest od dnia podania wyników wyborów do wiadomości publicznej (art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, jednolity tekst: Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544).

W jednej sprawie postępowanie zostało umorzone.

4. Prokurator Generalny wniósł o podjęcie uchwał, że wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzone w dniu 23 września 2001 r., których wyniki podane zostały do publicznej wiadomości w obwieszczeniach Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. opublikowanych w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 października 2001 r., Nr 109, poz. 1186 oraz poz. 1187 - są ważne.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wniósł o uznanie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych dnia 23 września 2001 r. za ważne.

II

Sąd Najwyższy, po rozważeniu sprawozdania Państwowej Komisji Wyborczej i opinii w sprawach z protestów wyborczych, przy uwzględnieniu obwieszczeń Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. (Dz. U. Nr 109, poz. 1186 i poz. 1187) oraz biorąc pod uwagę wnioski Prokuratora Generalnego i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej, na podstawie art. 101

ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 82 ust. 1 - 3 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.)

stwierdza ważność wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych dnia 23 września 2001 r.

Przewodniczący Prezes Sądu Najwyższego

(-) Walerian Sanetra

Sędziowie Sądu Najwyższego:

(-) Krystyna Bednarczyk

(-) Teresa Flemming-Kulesza

(-) Katarzyna Gonera

(-) Beata Gudowska

(-) Józef Iwulski

(-) Kazimierz Jaśkowski

(-) Andrzej Kijowski

(-) Roman Kuczyński

(-) Jerzy Kuźniar

(-) Jerzy Kwaśniewski

(-) Zbigniew Myszka

(-) Teresa Romer

(-) Jadwiga Skibińska-Adamowicz

(-) Barbara Wagner

(-) Andrzej Wasilewski

(-) Andrzej Wróbel

Uchwała jest ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 140, poz. 1571 z dnia 11 grudnia 2001 r.

Sygn. akt III SW 57/01

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 31 października 2001 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Iwulski

SSN Kazimierz Jaśkowski

po rozpoznaniu w dniu 8 listopada 2001 r.

na posiedzeniu niejawnym sprawy z protestu wyborczego Jacka Gawrona z udziałem uczestników postępowania:

- 1) Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej,
- 2) Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 19 (18) w Warszawie
- 3) Prokuratora Generalnego

p o s t a n a w i a wydać następującą opinię:

uznać za zasadny zarzut protestu naruszenia art. 6 i 68 ust. 2 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499 ze zm.) z tym, że naruszenie to nie miało wpływu na wynik wyborów.

Uzasadnienie

Jacek Gawron wniósł protest wyborczy z powodu uniemożliwienia mu oddania głosu w wyborach do Sejmu i Senatu przez Obwodową Komisję Wyborczą Nr 125 w Warszawie. Podał, że w dniu wyborów przyjechał z Łodzi do Warszawy i stawił się w lokalu wyborczym. Komisja odmówiła wydania mu karty do głosowania, ponieważ przy jego nazwisku w spisie wyborców widniał już podpis.

Uczestnik postępowania - Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej podniósł, że przy założeniu, że opis zdarzenia jest zgodny ze stanem faktycznym stanowiłoby to naruszenie art. 6 i 68 ust. 2 Ordynacji wyborczej jednakże bez wpływu na wynik wyborów. Uczestnik postępowania - Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie w odpowiedzi na protest dopuścił możliwość popełnienia uchybienia w pracy obwodowej komisji wyborczej podczas potwierdzenia wydania kart do głosowania poprzez złożenie przez wyborcę podpisu w niewłaściwej rubryce, jednakże stwierdził, że odmawiając wydania karty do głosowania w

sytuacji, gdy w rubryce obok nazwiska wyborcy widniał podpis potwierdzający otrzymanie karty, komisja nie naruszyła przepisów Ordynacji Wyborczej.

Uczestnik postępowania - Prokurator Generalny nie zajął stanowiska w sprawie.

Sąd Najwyższy ustalił na podstawie dowodu z zeznań świadków Ewy Ostapowicz i Tadeusza Sinkiewicza oraz z przesłuchania wnoszącego protest, następujący stan faktyczny:

W dniu wyborów 23 września br. około godz. 16⁰⁰ wnoszący protest Jacek Gawron przyjechał z Łodzi do Warszawy wraz ze świadkiem Ostapowicz samochodem świadka Sinkiewicza. Poza Warszawą przebywał od dwóch dni. Został podwieziony wprost do lokalu wyborczego. Wszedł do lokalu w towarzystwie świadka Ostapowicz. Komisja nie wydała mu karty do głosowania ponieważ w spisie wyborców obok jego nazwiska widniał już podpis i znak „v”. Nie był to podpis Jacka Gawrona. Początkowo kwestionowano prawdziwość jego twierdzenia o tym, że jeszcze nie głosował, a po konsultacji z Przewodniczącym Okręgowej Komisji Wyborczej stwierdzono, że nie ma możliwości wydania karty do głosowania wówczas, gdy obok nazwiska wyborcy widnieje już podpis.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Wnoszący protest udowodnił, że nie otrzymał karty do głosowania i nie oddał głosu w wyborach do Sejmu i Senatu na skutek tego, że inna osoba wcześniej podpisała się w rubryce przeznaczonej na jego podpis. Komisja, która przez zaniedbanie doprowadziła do takiej sytuacji naruszyła art. 68 ust. 2 Ordynacji. Wyborca został zatem pozbawiony możliwości zrealizowania swego czynnego prawa wyborczego (art. 6 Ordynacji). Ponieważ stwierdzone naruszenie prawa wyborczego dotyczy tylko jednego wyborcy, nie miało ono wpływu na wynik wyborów.

Z tych względów Sąd Najwyższy wydał opinię o treści podanej w sentencji na podstawie art. 80 Ordynacji.

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 76/01

POSTANOWIENIE

Dnia 19 listopada 2001 r.

Sąd Najwyższy - Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie następującym:

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski

Sędziowie SN: Teresa Flemming-Kulesza, Józef Iwulski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2001 r.

sprawy z protestu wyborczego Zbigniewa Szczepańskiego, Janusza Piestraka,

Jerzego Bytnara, Janusza Herbuta, Józefa Wilk, Bogusławy Wilk, Magdaleny Wilk,

Józefa Wilka, Eugeniusza Wilka i Stefana Herbuta

z udziałem uczestników postępowania:

- 1) Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej
- 2) Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej w Krośnie
- 3) Prokuratora Generalnego

postanawia:

wydać opinię, że podczas głosowania w obwodzie nr 7 w Małkowicach, gmina Orły, miało miejsce naruszenie art. 153 i 158 w związku art. 190 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499 ze zm.) przez to, że członkowie obwodowej komisji wyborczej błędnie informowali wyborców o rezygnacji Zbigniewa Słotwskiego z kandydowania do Senatu oraz art. 203 ust. 1 pkt 4 Ordynacji wyborczej przez nieuznanie głosów ważnie oddanych na tego kandydata;

uznać, że naruszenie przepisów ustawy nie miało wpływu na wynik wyborów.

UZASADNIENIE

Zbigniew Szczepański, Janusz Piestrak, Jerzy Bytnar, Janusz Herbut, Józefa Wilk, Bogusława Wilk, Magdalena Wilk, Józef Wilk, Eugeniusz Wilk, Stefan Herbut wnieśli protest przeciwko ważności wyborów do Senatu z powodu popełnienia przestępstwa przeciwko wyborom w obwodzie nr 7 w Małkowicach, gmina Orły. Protestujący podnieśli zarzut naruszenia art. 78

Ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu, twierdząc, że przewodniczący Obwodowej Komisji Wyborczej nr 7 w Małkowicach Marian Lupa popełnił przestępstwo przeciwko wyborom, gdyż w dniu wyborów, tj. 23 września 2001 r. świadomie wprowadził w błąd członków Obwodowej Komisji Wyborczej, informując ich, że kandydat na senatora w Okręgu Wyborczym nr 21 Zbigniew Słotwiński na dzień przed wyborami wycofał swoją kandydaturę i zrezygnował z kandydowania do Senatu. Po przekazaniu Komisji takiej informacji, jej przewodniczący Marian Lupa i wszyscy wprowadzeni przez niego w błąd członkowie Komisji, udzielali wyborcom informacji o rezygnacji Zbigniewa Słotwińskiego z ubiegania się o mandat w wyborach do Senatu i w wyniku takiego działania kandydat ten w obwodzie wyborczym nr 7 nie otrzymał żadnego głosu, co zostało ustalone w protokole głosowania oraz zestawieniu wyników głosowania w obwodzie. W protokołach tych na pozycji dziesiątej przy nazwisku Zbigniew Słotwiński nie wpisano żadnej liczby, pozostawiając niewypełnione miejsce. Ponadto wnoszący protest podkreślili, że Marian Lupa działał na szkodę kandydata Polskiego Stronnictwa Ludowego Zbigniewa Słotwińskiego również w ten sposób, że zakazał członkom Komisji wpisania do protokołu głosowania liczby głosów, które mimo błędnej informacji, zostały oddane na tego kandydata.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej ustosunkowując się do protestu stwierdził, że informacja o zdarzeniu będącym jego podstawą jest mu znana wyłącznie z treści protestu przekazanego przez Sąd Najwyższy i dlatego Komisja nie może odnieść się do prawdziwości opisu tego zdarzenia. Jeśli okazałoby się, że stan faktyczny jest zgodny z prawdą, to zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej należy stwierdzić, iż w czasie głosowania w obwodzie nr 7 w gminie Orły zostały naruszone przepisy Ordynacji wyborczej, a prawdopodobnie zostało popełnione przestępstwo przeciwko wyborom. Jednocześnie Państwowa Komisja Wyborcza dokonała zestawienia liczby głosów oddanych w obwodzie nr 7 w gminie Orły z liczbą głosów uzyskanych w okręgu wyborczym nr 21 przez kandydatów na senatorów, z którego wynika, że jeśli nawet naruszenie takie miało miejsce, to nie mogło ono mieć wpływu na wynik wyborów. Wniosek taki Państwowa Komisja Wyborcza wyprowadziła z uwzględnienia różnicy w liczbie głosów uzyskanych przez kandydatów na senatorów w tym okręgu oraz udziału 305 wyborców w głosowaniu w obwodzie nr 7, których zachowania wyborcze, jeśli nawet wszystkie byłyby korzystne dla Zbigniewa Słotwińskiego, to i tak nie zmieniłyby wyniku wyborów w tym okręgu. Konkludując przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wniósł o wydanie opinii, w razie potwierdzenia prawdziwości zarzutów zawartych w proteście, iż stwierdzone naruszenie prawa nie miało wpływu na wynik wyborów.

Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Krośnie również stwierdził, że zdarzenie nie jest mu znane. Stwierdził, że z żadnych obwodów głosowania nie wpłynęły sygnały, aby

podobne zdarzenia miały miejsce. Wynik głosowania w obwodzie nr 7 w gminie Orły nie mógł wpłynąć na wynik wyborów do Senatu w Okręgu Wyborczym w Krośnie.

Prokurator Generalny nie zajął stanowiska w sprawie.

Sąd Najwyższy przeprowadził postępowanie dowodowe i w drodze pomocy sądowej przesłuchał świadków: Dariusza Lecha, Beatę Skowron, Edytę Jadowicką, Marię Berezicką, Waldemara Brzezickiego, Katarzynę Zaprzalę, Mariana Lupe, Zbigniewa Szczepańskiego, Janusza Pierstat, Jerzego Bytnara, Janusza Herbuta, Józefa Wilka, Bogusławę Wilk, Józefa Wilka, Eugeniusza Wilka na okoliczności przebiegu zdarzeń wskazanych w proteście wyborczym.

Świadkowie Dariusz Lech, Beata Skowron, Edyta Jadowicką, Maria Berezicka, Waldemar Brzeziński, Katarzyna Zaprzalę byli członkami Obwodowej Komisji Wyborczej nr 7 w Małkovicach i zgodnie potwierdzili, że w dniu wyborów 23 września 2001 r., po przywiezieniu i sprawdzeniu kart do głosowania, około godziny 6.30, przewodniczący komisji Marian Lupa poinformował ich, że w ostatniej chwili wycofał swoją kandydaturę Zbigniew Słotwiński kandydat Polskiego Stronnictwa Ludowego do Senatu, którego nazwisko umieszczone było na liście pod pozycją numer 10. Wszyscy świadkowie potwierdzili również, że od momentu przekazania im tej wiadomości, informowali głosujących wyborców o rezygnacji Zbigniewa Słotwińskiego z kandydowania do Senatu oraz zgodnie stwierdzili, że mimo tej informacji były głosy oddane na tego kandydata. Jednakże na polecenie Przewodniczącego Komisji, który powiedział im, że są to głosy nieważne i należy je traktować tak jakby w ogóle nie padły, głosy te nie zostały policzone i wpisane do protokołu. Świadek Edyta Jadowska zeznała, że przybyła do lokalu wyborczego przed Marianem Lupą i od razu oddała swój głos na Zbigniewa Słotwińskiego. Przewodniczący Komisji Marian Lupa około godziny 6.30 w towarzystwie innego członka - Eugeniusza Wilka - powiedział, żeby informować wyborców, by nie głosowali na kandydata Polskiego Stronnictwa Ludowego Zbigniewa Słotwińskiego, który w ostatniej chwili zrezygnował z kandydowania do Senatu. Świadek Edyta Jadowska zeznała również, że zarówno ona, jak i Zbigniew Szczepański, który był członkiem komisji z ramienia Polskiego Stronnictwa Ludowego, byli zdziwieni tym faktem, jednakże uwierzyli Marianowi Lupie, ponieważ jako przewodniczący komisji odbył stosowne przeszkolenie i wiedział jak postąpić w takiej sytuacji. Ponadto jego odpowiedź na stawiane przez nich pytania co do okoliczności rezygnacji Zbigniewa Słotwińskiego była stanowcza i przekonująca. Z tych powodów wszyscy członkowie komisji udzielali wyborcom informacji przekazanej im przez Mariana Lupe. Świadek Edyta Jadownicka uczestniczyła również w liczeniu głosów. W związku z tym, że w obwodzie pomimo powyższej informacji oddano głosy na Zbigniewa Słotwińskiego miała wątpliwości, czy w protokole przy nazwisku tego kandydata zamieścić informację, że został on skreślony, czy też wpisać, że nie otrzymał on żadnych głosów. Na jej prośbę Marian Lupa dzwonił do Urzędu Gminy i innych lokali wyborczych, a następnie z dokumen-

tami pojechał do Urzędu Gminy dowiedzieć się co należy wpisać w protokole i gdy wrócił powiedział członkom komisji, że wszystko jest w porządku.

Świadek Marian Lupa zaprzeczył by w dniu wyborów informował członków Obwodowej Komisji Wyborczej, której przewodniczył, o tym że z udziału w wyborach wycofał się Zbigniew Słotwiński, gdyż w ogóle nie zna takiego nazwiska. Marian Lupa zeznał, że w wywiezionym rano obwieszczeniu wyborczym było zakreślone, że na liście do Senatu pozycja numer 10 została wykreślona, a pełnomocnik Zdzisław Wielgosz, który przywiózł materiały do wyborów poinformował ich, żeby wywiesili informację, iż w ostatniej chwili wycofano z wyborów do Sejmu listę nr 12. Marian Lupa podkreślił, że to Zbigniew Szczepański tłumaczył wyborcom na kogo nie należy głosować i mówił im coś o liście numer 12 oraz o pozycji numer 10, jednakże on jako przewodniczący komisji nie interweniował. Co do liczenia głosów świadek ten zeznał, że brał udział w liczeniu głosów do Sejmu, natomiast z całą pewnością nie liczył głosów do Senatu. Na pytanie, co wpisać do protokołu przy nazwisku Zbigniew Słotwiński powiedział, że jeśli kandydat zrezygnował, gdyż taki właśnie wniosek wysnuł na podstawie zachowania komisji, to głosy na niego oddane są nieważne.

Świadek Zbigniew Szczepański stwierdził, że około 6.30 Marian Lupa poinformował członków komisji, że nie można głosować na Zbigniewa Słotwińskiego kandydata numer 10 z listy do Senatu, gdyż zrezygnował on z ubiegania się o mandat senatora. Świadek Zbigniew Szczepański i pozostali członkowie komisji uznali, że jest to informacja wiarygodna, gdyż została podana przez osobę cieszącą się w ich społeczności dużym autorytetem i dlatego przekazywali ją wszystkim głosującym w tym lokalu wyborczym. Świadek Zbigniew Szczepański potwierdził również, że podczas liczenia głosów okazało się, że są głosy oddane na Zbigniewa Słotwińskiego, jednakże na polecenie przewodniczącego komisji głosy te zostały potraktowane, tak jakby ich w ogóle nie było.

Świadek Janusz Pierstat dnia 23 września 2001 r. głosował w lokalu Obwodowej Komisji Wyborczej w Makowicach i potwierdził, że Marian Lupa osobiście poinformował go, że nie można głosować na kandydata z pozycji 10, a następnie na jego pytanie czy chodzi o pana Zbigniewa Słotwińskiego uzyskał potwierdzenie. Podobnie świadkowie Jerzy Bytnar, Janusz Herbut, Józef Wilk, Bogusława Wilk, Józef Wilk, Eugeniusz Wilk uzyskali od komisji informację, że kandydat do senatu Zbigniew Słotwiński zrezygnował i w tej sytuacji oddali głos na inną osobę, chociaż chcieli głosować właśnie na tego kandydata. Potwierdzili również, że następnego dnia dowiedzieli się, iż w innych obwodach głosowano na Zbigniewa Słotwińskiego, który nie wycofał się z wyborów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Analizując powyższe zeznania należy stwierdzić, że podczas głosowania w lokalu Obwodowej Komisji Wyborczej w Małkowicach doszło do poinformowania wyborców, że kandydat na senatora Zbigniew Słotwiński zrezygnował z udziału w wyborach do Senatu. Jest to fakt przyznany przez wszystkich przesłuchanych świadków. Rozbieżności dotyczą natomiast okoliczności w jakich to nastąpiło. Dla oceny czy doszło do naruszenia przepisów, nie jest jednak ważne kto i w jaki sposób przekazał błędną informację, jak również z jakich powodów tak postąpił, lecz istotny jest fakt błędnego informowania wyborców o rezygnacji tego kandydata, a następnie potraktowania głosów na tego kandydata jako nieoddanych.

W tej sytuacji należy stwierdzić, że protest jest zasadny, gdyż podczas głosowania w obwodzie nr 7 w Małkowicach, gmina Orły, miało miejsce naruszenie przepisów ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499 ze zm.)- Zgodnie z art. 153 i 158 tej ustawy, stosowanych w wyborach do Senatu poprzez jej art. 190, w przypadku wycofania zgody na kandydowanie, okręgowa komisja wyborcza skreśla kandydata z zarejestrowanej listy. O skreśleniu kandydata okręgowa komisja wyborcza zawiadamia niezwłocznie osobę zgłaszającą listę i Państwową Komisję Wyborczą oraz wyborców, w formie obwieszczenia. Jeżeli rezygnacja ma miejsce już po wydrukowaniu kart do głosowania okręgowa komisja wyborcza skreśla z listy nazwisko kandydata, pozostawiając je na kartach do głosowania. Informację o skreśleniu oraz o warunkach decydujących o ważności głosu oddanego na takiej karcie podaje się do wiadomości publicznej w formie obwieszczenia i zapewnia jego rozplakatowanie w lokalach wyborczych w dniu głosowania. Jest oczywiste, że czynności tych nie dokonano w odniesieniu do kandydatury Zbigniewa Słotwińskiego, który nie zrezygnował z kandydowania. Członkowie obwodowej komisji wyborczej, udzielając wyborcom informacji o rezygnacji kandydata naruszali w sposób oczywisty wskazane przepisy, gdyż bez dokonania wskazanych w nich czynności udzielanie takich informacji było niedopuszczalne. Naruszony został także art. 203 ust. 1 pkt 4 Ordynacji wyborczej, zgodnie z którym ustalając wyniki głosowania w obwodzie, obwodowa komisja wyborcza oblicza liczbę głosów ważnych z kart ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów na senatorów. Tymczasem w obwodzie nr 7 w Małkowicach, gmina Orły, obwodowa komisja wyborcza nie uznała głosów ważnie oddanych na Zbigniewa Słotwińskiego.

Sąd Najwyższy uznał, że wskazane naruszenia przepisów Ordynacji nie miało wpływu na wynik wyborów do Senatu, co wynika z zestawienia liczby głosów oddanych w obwodzie nr 7 w gminie Orły z liczbą głosów uzyskanych w okręgu wyborczym nr 21 przez kandydatów na senatorów. W okręgu tym wybierano 2 senatorów spośród 11 kandydatów. Zbigniew Słotwiński zajął szóste miejsce, przy czym różnica pomiędzy nim a kandydatem, który zajął pierwsze

miejsce wyniosła 36 572 głosy, a kandydatem, który uplasował się na drugim miejscu 23 530 głosy. W Małkowicach na 633 osoby uprawnione do głosowania udział w wyborach wzięło 305 wyborców. W tej sytuacji należy stwierdzić, że jakiegokolwiek zachowania wyborcze, chociażby wszystkie z nich polegały na oddaniu głosu na Zbigniewa Słotwińskiego, nie mogły mieć wpływu na wynik wyborów w okręgu.

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 78/01

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 19 listopada 2001 r.

Sąd Najwyższy - Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie następującym:

Przewodniczący SSN	Jadwiga Skibińska-Adamowicz (sprawozdawca)
Sędziowie S N	Krystyna Bednarczyk
	Roman Kuczyński

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2001 r.

sprawy z protestu wyborczego Elżbiety Guzikowskiej-Konopińskiej

p o s t a n a w i a :

1. wyrazić opinię, że zarzut protestu, według którego doszło do naruszenia przepisów ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499) przy sporządzeniu przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin listy okręgowej kandydatów do Sejmu, a także przy sporządzeniu przez Okręgową Komisję Wyborczą w Poznaniu obwieszczenia o zarejestrowaniu listy wyborczej Nr 10, zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin -jest zasadny, lecz wymienione naruszenia nie miały wpływu na wynik wyborów w okręgu.

2. wyrazić opinię, że zarzut protestu, według którego doszło do popełnienia przez Przemysława Piastę i Macieja Giertycha - kandydatów na posłów z listy nr 10 Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin przestępstwa przeciwko wyborom, jest bezzasadny.

Uzasadnienie

W dniu 8 października 2001 r. Elżbieta Guzikowska-Konopińska nadała w polskim urzędzie pocztowym Poznań 1 protest wyborczy, w którym zarzuciła szefowi sztabu wyborczego Ligi Polskich Rodzin w Poznaniu Przemysławowi Piaście oraz kandydatowi na posła z listy Nr 10 Maciejowi Giertychowi popełnienie przestępstwa z art. 248 pkt 2 KK oraz wykroczenia przeciwko art. 144 ust. 1 Ordynacji wyborczej, co spowodowało wydatne zmniejszenie jej szans wyborczych, a zwiększenie szans Macieja Giertycha.

Wnosząca protest wskazała, iż Przemysław Piasta jako szef sztabu ustalał treść okręgowej listy wyborczej sporządzonej na podstawie ankiet kandydatów, a następnie uczestniczył w rejestracji listy z pełnomocnikiem warszawskim Wojciechem Wierzejskim. Na kopii „Zgłoszenie Okręgowej Listy Wyborczej” przekazanej kandydatom dnia 13 sierpnia 2001 r. składająca protest figuruje jako „bezrobotna”, choć nią nigdy była. Ponadto na zgłoszeniu nie było informacji dotyczącej zawodu i wykształcenia kandydatów, które są ważną przesłanką dla wyborców. Uchybienie to w istotny sposób uszczupliło jej szansę na pozyskanie głosów. Mimo wielokrotnych protestów, treść listy nie została zmieniona. Jako dowód wnosząca przytoczyła liczne rozmowy telefoniczne do szefa sztabu wyborczego LPR w Warszawie (co dokumentuje biling).

Wnosząca protest wskazała też na dalsze fałszerstwa korzystne dla Macieja Giertycha, polegające na usunięciu tytułów naukowych pozostałych kandydatów, o czym świadczy wynik porównania Okręgowej Listy Wyborczej nr 1 z Okręgową Listą Wyborczą nr 2 (chodzi prawdopodobnie o listę Nr 10 i listę Nr 12 dołączone w kserokopiach do protestu). Fałszerstwo to w wydatny sposób przyczyniło się do zdobycia nieuzasadnionego zwycięstwa przez Macieja Giertycha, zaś szansę wnoszącej protest - w jej przekonaniu - wydatnie zmniejszyło.

W piśmie z dnia 22 października 2001 r. Państwowa Komisja Wyborcza zajęła stanowisko w sprawie protestu. Stwierdziła, iż uprawnionym do złożenia wniosku do Okręgowej Komisji Wyborczej w Poznaniu o usunięcie błędu był zgłaszający listę oraz w trybie skargi mogła taki wniosek zgłosić w odpowiednim czasie sama zainteresowana kandydatka. Ponadto skargę w tej sprawie można było również zgłosić do Państwowej Komisji Wyborczej, która w trybie nadzoru nakazałaby usunięcie błędu. Skarga taka jednak nie wpłynęła. Państwowa Komisja Wyborcza stanęła na stanowisku, że w zgłoszeniu, a następnie w protokole rejestracji listy okręgowej oraz w obwieszczeniu Okręgowej Komisji Wyborczej istotnie znalazł się błąd, polegający na podaniu przy nazwisku kandydatki jako jej zawodu: „bezrobotna” (nie ma bowiem takiego zawodu). Brak jest natomiast podstaw do stwierdzenia, czy błąd ten miał pozytywny czy negatywny wpływ na wynik głosowania na kandydatów z tej listy, a w szczególności na liczbę głosów uzyskanych przez Elżbietę Guzikowską - Konopińską.

Uczestnik postępowania Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Poznaniu w piśmie z dnia 22 października 2001 r. przyznał, że określenie „bezrobotna” nie powinno być uznane za jej zawód, co stanowi naruszenie wymagań określonych w art. 144 ust. 1 Ordynacji wyborczej. Jednak naruszenie to -w związku z art. 147 ust. 1 Ordynacji wyborczej - mogło być usunięte do dnia 13 września br., tj. do chwili podania do publicznej wiadomości w drodze obwieszczeń danych o zarejestrowanych listach okręgowych, poprzez złożenie wniosku o sprostowanie uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej w tej części przez osobę upoważnioną do zgłoszenia listy, stosownie do art. 152 ust. 1 i 2 Ordynacji wyborczej. Wniosek taki mogła złożyć także autorka protestu. Spowodowałoby to skierowanie go do właściwego trybu postępowania, mianowicie o sprostowanie uchwały o zarejestrowaniu listy okręgowej. Wniosek taki nie wpłynął jednak ani od pełnomocnika Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin, ani od osoby przez niego upoważnionej, ani wreszcie od autorki protestu wyborczego. Okręgowa Komisja Wyborcza zaznaczyła, że zgodnie z art. 156 Ordynacji wyborczej, na kartach do głosowania nie umieszcza się zawodów kandydatów z list okręgowych. Autorka protestu uzyskała w okręgu wyborczym nr 39 łącznie 1905 głosów ważnych, co stawia ją na trzecim miejscu na tej liście pod względem liczby uzyskanych głosów ważnych. Lista Nr 10 (Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin) w podziale mandatów w okręgu wyborczym nr 39 uzyskała, stosownie do przepisów art. 165, art. 166, art. 167 ust. 1 Ordynacji wyborczej, jeden mandat, który przypadł Maciejowi Marianowi Giertychowi. Podsumowując powyższe argumenty Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej wniósł o uznanie, że zaistniałe naruszenie Ordynacji wyborczej nie może stanowić podstawy protestu, bowiem wskazany przepis nie dotyczy głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów (art. 78 ust. 1 Ordynacji wyborczej). Gdy zaś chodzi o zarzut popełnienia przestępstwa z art. 248 pkt 2 KK, to w ocenie Okręgowej Komisji Wyborczej nie jest on słuszny. Dla popełnienia przestępstwa przewidzianego w powyższym przepisie wymagane jest wykazanie umyślnego działania sprawcy. Tymczasem z uzasadnienia protestu wyborczego Elżbiety Guzikowskiej-Konopińskiej nie daje się wyprowadzić takiego wniosku. Zatem protest ten powinien pozostać bez dalszego biegu ewentualnie należało go uznać za bezzasadny.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W myśl art. 78 ust. 1 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499 ze zm.), wyborca (i inne podmioty wymienione w ustawie) jest uprawniony do wniesienia protestu przeciwko ważności wyborów w okręgu lub wyborowi posła lub senatora z powodu dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom lub naruszenia przepisów tej Ordynacji dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów. Jak z powyższego przepisu wynika, granice przedmiotowe protestu zostały określone ustawowo i ograniczone

do przestępstwa przeciwko wyborom oraz do naruszenia przepisów Ordynacji wyborczej w zakresie głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów. Ocena protestu wniesionego przez Elżbietę Guzikowską-Konopińską upoważnia do wniosku, że oprócz zarzutu dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom zgłosiła ona zarzut naruszenia przepisów dotyczących ustalenia wyników wyborów w okręgu wyborczym nr 39 w Poznaniu, gdyż -jej zdaniem - wskutek nieprawidłowości w zgłoszeniu kandydatów do Sejmu przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin doszło do zmniejszenia jej szans na uzyskanie większej liczby głosów i tym samym do zdobycia jedyne miejsce przez innego kandydata - Macieja Mariana Giertycha.

1. Stosownie do art. 136 ust. 1 Ordynacji wyborczej, w celu przeprowadzenia wyborów do Sejmu tworzy się wielomandatowe okręgi wyborcze. W każdym okręgu wyborczym komitet wyborczy może zgłosić jedną okręgową listę kandydatów na posłów. Do zadań komitetów wyborczych działających w imieniu partii politycznych i wyborców należy wykonywanie czynności wyborczych, w tym zwłaszcza zgłaszanie kandydatów na posłów i prowadzenie kampanii wyborczej na ich rzecz (art. 95 Ordynacji wyborczej. Z art. 144 ust. Ordynacji wyborczej wynika, że zgłoszenie listy okręgowej powinno zawierać nazwisko, imię (imiona), zawód i miejsce zamieszkania każdego z kandydatów, a ponadto do zgłoszenia powinna być dołączona między innymi pisemna zgoda kandydata na kandydowanie z danej listy okręgowej, zawierającej imię (imiona), nazwisko i wiek oraz numer ewidencyjny PESEL kandydata, a także wskazanie jego ewentualnej przynależności politycznej. Zgodnie z art. 147 ust. 1 tej Ordynacji, okręgowa komisja wyborcza rejestruje listę okręgową i sporządza protokół rejestracji, a gdy zgłoszenie ma wady inne niż brak wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów, wzywa osobę zgłaszającą listę do ich usunięcia. Według art. 152 ust. 1 Ordynacji, po zarejestrowaniu list okręgowych i po nadaniu tym listom numerów wylosowanych przez Państwową Komisję Wyborczą, okręgowa komisja wyborcza sporządza obwieszczenie o zarejestrowanych listach okręgowych, zawierające informacje o ich numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz „dane o kandydatach zawarte w zgłoszeniach list”, w tym treść oświadczenia dotyczącego pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1994 - 1990 osób pełniących funkcje publiczne. W myśl natomiast art. 152 ust. 2, wymienione obwieszczenie przesyła się dyrektorowi właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego, które to Biuro zapewnia jego druk i rozplakatowanie na obszarze okręgu wyborczego.

Jak z przytoczonych przepisów wynika, w zgłoszeniu kandydatów na posłów dokonanym przez komitet wyborczy powinny być zawarte dane dotyczące jedynie nazwiska, imienia (imion), zawodu i miejsca zamieszkania kandydata (art. 144 § 1 Ordynacji). Te same informacje powinny być zawarte w obwieszczeniu o zarejestrowanych listach okręgowych (art.

152 ust. 1 tej Ordynacji). Natomiast jak wynika z art. 156 Ordynacji, na karcie do głosowania umieszcza się tylko nazwiska i imiona wszystkich kandydatów zarejestrowanych na danej liście. Przedstawiona regulacja wymaga przy tym uzupełnienia przez dodanie, że Ordynacja wyborcza przewiduje specjalny tryb postępowania tylko w razie odmowy zarejestrowania listy zgłaszanych kandydatów przez okręgową komisję wyborczą. Stanowi bowiem, że od postanowienia okręgowej komisji wyborczej o odmowie rejestracji listy okręgowej z powodu wad zgłoszenia, osobie zgłaszającej listę przysługuje prawo odwołania się do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 3 dni od dnia doręczenia (art. 147 ust. 1-3). Również środek odwoławczy w postaci skargi do sądu okręgowego w terminie 3 dni przysługuje osobie zgłaszającej listę okręgową na postanowienie okręgowej komisji wyborczej o odmowie rejestracji listy, co do której komisja ta uznała, że liczba prawidłowo złożonych podpisów wyborców popierających zgłoszenie listy okręgowej jest mniejsza niż ustawowo wymagana (art. 148 ust. 1 - 3). Skarga do właściwego miejscowo sądu okręgowego przysługuje też osobie zgłaszającej listę na postanowienie okręgowej komisji wyborczej o odmowie zarejestrowania listy, wydane w sytuacji gdy na skutek powstania uzasadnionych wątpliwości co do prawdziwości danych zawartych w wykazie podpisów bądź ich wiarygodności okręgowa komisja wyborcza przeprowadziła postępowanie wyjaśniające i uznała, że zgłoszona lista nie uzyskała poparcia ustawowo wymaganej liczby podpisów wyborców (art. 149 ust. 1-3).

Jednak ze wskazanego unormowania dotyczącego dopuszczalności podważenia postanowienia o odmowie rejestracji listy we wskazanych wypadkach nie wynika, że osoba zgłaszająca listę ma możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej kwestionujących prawdziwość informacji o kandydatach na posłów (ich danych osobowych), które się znalazły w obwieszczeniu. Możliwości takiej nie miała również autorka protestu, której - co więcej - w świetle Ordynacji wyborczej nie przysługiwały także środki prawne do zakwestionowania informacji osobowych zawartych w zgłoszeniu przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin okręgowej listy wyborczej z dnia 10 sierpnia 2001 r. W tym stanie rzeczy, skoro art. 81 ust. 2 Ordynacji wyborczej pozwala Sądowi Najwyższemu pozostawić bez dalszego biegu protest dotyczący sprawy, co do której w tej Ordynacji przewiduje możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej, a taka sytuacja nie wystąpiła w sprawie, protest Elżbiety Guzikowskiej-Konopińskiej podlegał rozpoznaniu. Jego przedmiot, tj. ważność wyborów w okręgu, mieści się bowiem w granicach określonych w art. 78 ust. 1 Ordynacji wyborczej.

Dokonując oceny zawartego w proteście zarzutu dotyczącego naruszenia przepisów Ordynacji Wyborczej w zakresie prawidłowości sporządzenia przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin listy okręgowej kandydatów do Sejmu oraz zarzutu sporządzenia przez Okręgową

Komisję Wyborczą w Poznaniu obwieszczenia o zarejestrowaniu tej listy, należy uznać, że są one zasadne. Wbrew bowiem przepisom art. 144 ust. 1 i art. 152 ust. 1 Ordynacji wyborczej, zarówno w zgłoszeniu listy okręgowej, jak i w obwieszczeniu o zarejestrowaniu tej listy została zawarta informacja o wnoszącej protest, która nie powinna mieć miejsca. Mianowicie zamiast zawodu wnoszącej protest, znalazła się informacja: „bezrobotna”. Zdaniem składającej protest, fakt ten obniżył w znaczący sposób jej szansę wyborczą i tym samym miał wpływ na wynik głosowania w okręgu wyborczym 39.

Sąd Najwyższy nie podzielił powyższego zapatrywania. Nie podważając prawdziwości oświadczenia autorki protestu, że od innych osób słyszała o wypowiedziach wyborców w rodzaju: „na bezrobotną nie będę głosować, bo chce pewnie zrobić skok na bank”, nie można pominąć tej ważnej okoliczności, że w Polsce panuje duże bezrobocie, a liczbę bezrobotnych szacuje się na ponad cztery miliony obywateli. Uzasadniony więc wydaje się wniosek, że wśród wyborców były także liczne rzesze bezrobotnych, którzy w oddaniu głosów na kandydata będącego osobą bezrobotną pokładali nadzieję na zmianę swojego losu. Ponadto, jak słusznie zauważył Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej, chociaż w zgłoszeniu kandydatów na posłów przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin, a także w protokole rejestracji listy okręgowej i w obwieszczeniu Okręgowej Komisji Wyborczej o zarejestrowanych listach okręgowych został popełniony błąd wskutek podania jako zawodu autorki protestu - przypisanego jej i kwestionowanego przez nią jako nieprawdziwy - statusu społecznego: „bezrobotna”, to jednak brak jest podstaw do wniosku, że błąd ten miał pozytywny lub negatywny wpływ na wynik głosowania na kandydatów z tej listy, zwłaszcza na liczbę głosów uzyskaną przez Elżbietę Guzikowską-Konopińską.

Podsumowując rozważania odnoszące się do zarzutu protestu dotyczącego ważności wyborów w okręgu wyborczym nr 39 w Poznaniu listy Nr 10 Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin, Sąd Najwyższy sformułował opinię, że zarzut ten jest zasadny, lecz naruszenie art. 144 ust. 1 i art. 152 ust. 1 Ordynacji wyborczej nie miało wpływu na wynik wyborów w tym okręgu (art. 80 ust. 1 i 2 Ordynacji).

2. Bezzasadny natomiast okazał się zarzut dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom przez kandydatów na posłów z listy Nr 10 Ligi Polskich Rodzin -Przemysława Piastę i Macieja Giertycha, określonego w art. 248 pkt 2 Kodeksu karnego. Przepis ten stanowi, że popełnia przestępstwo przeciwko wyborom ten, kto w związku z wyborami do Sejmu, Senatu, wyborom Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborami do samorządu terytorialnego lub referendum używa podstępu celem nieprawidłowego sporządzenia listy wyborczej. Wnosząca protest powinna zatem wykazać, na czym polegała rola obydwu kandydatów na posłów w popełnieniu przestępstwa, które jest przestępstwem umyślnym (użycie podstępu przez sprawcę). Powinna zwłaszcza wyjaśnić i wskazać dowody świadczące o celowym sporządzeniu

przez te osoby listy wyborczej zawierającej błędy oraz o tym, że nieprawidłowość polegająca na zamieszczeniu w liście wyborczej i obwieszczeniu zbędnych informacji zmierzała do uzyskania wpływu na wynik wyborów, w tym także na szansę wyborcze Elżbiety Guzikowskiej-Konopińskiej. Dla przyjęcia, że Przemysław Piasta i Maciej Giertych popełnili przestępstwo przeciwko wyborom, określone w art. 248 pkt 2 KK, nie wystarcza natomiast sam fakt wystąpienia nierzetelności (skoro wnosząca protest nie była bezrobotna) i nieprawidłowości (skoro pozostawanie bez pracy nie jest zawodem) w sporządzeniu zarejestrowanej przez Okręgową Komisję Wyborczą w Poznaniu listy kandydatów na posłów Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin. Trzeba zarazem zaznaczyć, że wymienione nieprawidłowości dotyczyły nie tylko wnoszącej protest, lecz także czterech innych osób z listy Nr 10, co świadczy o niedostatecznej znajomości przepisów Ordynacji wyborczej dotyczących zgłaszania list kandydatów na posłów ze strony Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzi. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uznał, że zarzut dotyczący popełnienia przestępstwa przeciwko wyborom okazał się bezzasadny, wobec czego sformułował w tej części stosowną opinię (art. 80 ust. 1 i 2 Ordynacji Wyborczej).

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 80/01

POSTANOWIENIE

Dnia 12 listopada 2001 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca)

SSN Jerzy Kuźniar

po rozpoznaniu w Izbie Administracyjnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 12 listopada 2001 r. na posiedzeniu niejawnym

protestu wyborczego Ewy Męczyńskiej

przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym

w której uczestnikiem postępowania jest

Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 19 w Warszawie

wydaje opinię, że zarzuty protestu są zasadne, lecz naruszenie przepisów Ordynacji wyborczej nie miało wpływu na wynik wyborów.

Uzasadnienie

Ewa Męczyńska wniosła protest wyborczy przeciwko ważności wyborów do Sejmu w Okręgu Wyborczym Nr 19 w Warszawie i do Senatu w Okręgu Wyborczym Nr 18 w Warszawie z powodu uniemożliwienia jej przez Obwodową Komisję Wyborczą Nr 227 w Warszawie oddania głosu w wyborach przeprowadzonych 23 września 2001 r. Wnosząca protest podała, że w dniu wyborów przebywała poza Warszawą, stawiała się w lokalu wyborczym około godz. 18.40, chciała zagłosować. Obwodowa Komisja odmówiła wydania jej karty do głosowania, ponieważ przy jej nazwisku w spisie wyborców widniał już podpis.

Uczestnik postępowania - Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej - 1 w Warszawie w odpowiedzi na protest dopuścił możliwość popełnienia uchybienia w pracy Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 227 w Warszawie, polegającego na potwierdzeniu wydania kart do głosowania poprzez złożenie przez wyborcę podpisu w niewłaściwej rubryce, jednakże stwierdził, że odmawiając wydania karty do głosowania w sytuacji, gdy w rubryce obok nazwiska wyborcy widniał już podpis potwierdzający otrzymanie karty, Obwodowa Komisja nie naruszyła przepisów Ordynacji Wyborczej.

Sąd Najwyższy ustalił - na podstawie dowodu z przesłuchania wnoszącej protest – następują-

cy stan faktyczny:

Ewa Męczyńska wyjechała z Warszawy w piątek poprzedzający wybory. W dniu wyborów 23 września 2001 r. około godz. 18.40 przybyła do lokalu wyborczego. Zgłosiła się po kartę do głosowania okazując dowód osobisty. Obwodowa Komisja nie wydała jej karty do głosowania, ponieważ w spisie wyborców obok jej nazwiska widniał już podpis. Wnosząca protest stanowczo twierdziła, że nie jest to jej podpis. Po konsultacji z przewodniczącym Okręgowej Komisji Wyborczej przewodnicząca Obwodowej Komisji uznała, że nie ma możliwości wydania karty do głosowania wówczas, gdy obok nazwiska wyborcy widnieje już podpis. Wnosząca protest sugerowała, że jest to pomyłka i prawdopodobnie lokator z mieszkania nr 6 podpisał się w rubryce przy numerze jej mieszkania - nr 9. Przewodnicząca Obwodowej Komisji stwierdziła, że o żadnej pomyłce nie może być mowy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wnosząca protest udowodniła, że nie otrzymała karty do głosowania i nie oddała głosu w wyborach do Sejmu i Senatu na skutek tego, że inna osoba wcześniej podpisała się w rubryce przeznaczonej na jej podpis. Jej zeznania oceniono jako wiarygodne, albowiem brak jest przesłanek do kwestionowania ich prawdziwości. Możliwości uchybienia w pracy Obwodowej Komisji, polegającego na przyjęciu potwierdzenia od innego wyborcy o wydaniu mu kart do głosowania przez umieszczenie jego podpisu w rubryce przy nazwisku wnoszącej protest, nie wykluczył również Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie. Nie można się jednak zgodzić z jego stanowiskiem, że Obwodowa Komisja nie naruszyła przepisów Ordynacji Wyborczej. W wyniku zaniedbań w pracy Obwodowej Komisji Wyborczej wnosząca protest została jako wyborca pozbawiona możliwości zrealizowania swego czynnego prawa wyborczego, gwarantowanego w art. 62 ust. 1 Konstytucji RP oraz w art. 6 Ordynacji wyborczej. Obwodowa Komisja Wyborcza, która przez opisane wcześniej zaniedbanie doprowadziła do takiej sytuacji, naruszyła art. 68 ust. 2 Ordynacji.

Ponieważ stwierdzone naruszenie prawa wyborczego dotyczy tylko jednego wyborcy, w opinii Sądu najwyższego nie miało ono wpływu na wynik wyborów. Porównanie wyników wyborów w całym Okręgu Wyborczym w Warszawie (por. obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r., Dz. U. Nr 109, póź. 1186, oraz obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r., Dz. U. Nr 109, póź. 1187 z 4 października 2001 r.) wskazuje na to, że w odniesieniu do osób wybranych do Sejmu (posłów) i Senatu (senatorów) różnica oddanych na nie głosów nie wynosiła jednego głosu. Tymczasem w głosowaniu do Sejmu w Okręgu Wyborczym nr 19 wzięły udział 751.223 osoby, zaś w głosowaniu do Senatu w Okręgu Wyborczym nr 18 wydano 752.102

kart do głosowania.

Z tych względów Sąd Najwyższy postanowił na podstawie art. 80 Ordynacji wydać następującą opinię:

uznać za zasadny zarzut protestu dotyczący naruszenia art. 6 i 68 ust 2 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.) z tymże naruszenie to nie miało wpływu na wynik wyborów.

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 84/01

POSTANOWIENIE

dnia 12 listopada 2001 T.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący, sprawozdawca) SSN Jadwiga Skibińska-Adamowicz
SSN Maria Tyszczel

po rozpoznaniu w dniu 12 listopada 2001 r. na posiedzeniu niejawnym sprawy
z protestu wyborczego Edwarda Dąbrowskiego

p o s t a n a w i a :

wyrazić opinię, że zarzut protestu dotyczy naruszenia zakazu agitacji wyborczej przez Edwarda Sachajko w lokalu wyborczym Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w Nowych Piekutach jest zasadny (art. 87 ust 2 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. Nr 46, póź. 496 ze zm.), jednak naruszenia to nie miało wpływu na wynik wyborów.

Uzasadnienie

Edward Dąbrowski, członek Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w Nowych Piekutach, wniósł protest wyborczy, w którym zarzucił, że dniu głosowania Edward Sachajko, zam. w

Nowych Piekutach, prowadził agitację wyborczą w lokalu wyborczym tej Obwodowej Komisji Wyborczej - poprzez „wrywanie kart do głosowania innym wyborcom i stawianie znaków w/g własnego uznania”, a także namawiał wyborców do głosowania na listę „Prawa i Sprawiedliwości”. Po zwróceniu Edwardowi Sachajko uwagi na tego rodzaju niedopuszczalne zachowania się w lokalu wyborczym został on wyproszony z lokalu wyborczego. Zdaniem wnoszącego protest, nielegalne działania Edwarda Sachajko stanowiły przestępstwo przeciwko wyborom - art. 87 ust. 2 Ordynacji wyborczej.

Państwowa Komisja Wyborcza oraz Prokurator Generalny wnieśli o wydanie opinii, że krótkotrwały charakter naruszenia zakazu agitacji prowadzonej przez Edwarda Sachajko wobec małej liczby wyborców stanowił naruszenie art. 87 ust. 2 Ordynacji wyborczej, ale nie miało to wpływu na wynik wyborów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Z uzyskanego w drodze pomocy prawnej przesłuchania świadków incydentu wyborczego, jakiego dopuścił się Edward Sachajko w dniu 23 września 2001 r. w lokalu wyborczym Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w Nowych Piekutach wynika, że naruszył on ustanowiony przez art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499 ze zm., powoływanej dalej jako Ordynacja) zakaz agitacji poprzez namawianie małej liczby wyborców do głosowania na listę „Prawa i Sprawiedliwości”. Wprawdzie Edward Sachajko zaprzeczył temu, ale fakt słownego posługiwania się przez niego nazwą tego ugrupowania w lokalu wyborczym w rozmowach z „trzema-czterema” wyborcami, którzy zamierzali głosować, potwierdzili wnoszący protest oraz Przewodniczący Obwodowej Komisji Wyborczej, na terenie której doszło do incydentu wyborczego. Zresztą po incydencie tym Edward Sachajko został wyprowadzony z lokalu wyborczego.

Równocześnie przesłuchani świadkowie nie potwierdzili dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom przez Edwarda Sachajko, który jedynie wykonywał ruchy („machał”) długopisem przy karcie do głosowania trzymanej przez innego wyborcę, ale świadkowie nie byli pewni, „czy skreślał coś na tej karcie, czy też pokazywał”. Takie ustalenia nie potwierdziły sformułowanego w proteście zarzutu, że Edward Sachajko dopuścił się przestępstwa przeciwko wyborom przez wrywanie innym wyborcom karty do głosowania i stawianie na nich znaków według własnego uznania, które sam wnoszący protest kwalifikował jako naruszenie zakazu agitacji z art. 87 ust. 2 Ordynacji wyborczej, nie zarzucając przy tym, iżby takie zachowanie miało wpływ na wynik wyborów.

Mając powyższe okoliczności na uwadze, Sąd Najwyższy wyraził opinię o zasadności zarzutów protestu o naruszeniu przez Edwarda Sachajko zakazu agitacji wyborczej w dniu wybo-

rów w lokalu Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w Nowych Piekutach (art. 87 ust. 2 Ordynacji wyborczej). Była to jednak agitacja. krótkotrwała i zastosowana wobec nielicznej grupy wyborców, przeto nie miała wpływu na wynik wyborów (art. 80 ust. 2 Ordynacji).

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 120/01

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 23 października 2001 r.

Sąd Najwyższy - Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie następującym:

Przewodniczący SSN Teresa Romer

Sędziowie SN:

Barbara Wagner

Andrzej Wasilewski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu w dniu 23 października 2001 r.

sprawy z protestu wyborczego Bogumiły Marii Boba i Wojciecha Koska

przeciwko ważności wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP w Okręgu Wyborczym w Bielsku-Białej

p o s t a n a w i a :

1. uznać zasadność protestów w zakresie dotyczącym żądania kontroli kilku wybranych protokołów głosowania w obwodach głosowania poprzez ich porównanie z wydrukami komputerowymi i równocześnie stwierdzić, że nie miało to wpływu na wynik wyborów,

2. w pozostałym zakresie uznać bezzasadność protestów.

Uzasadnienie

Bogumiła Maria Boba oraz Wojciech Kosek wnieśli do Sądu Najwyższego dwa jednobrzmiące protesty przeciwko ważności wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP, które przeprowadzone zostały w dniu 23 września 2001 r., zgłaszając w nich „zarzuty odnośnie ustalania wyników głosowania i wyników wyborów w wyborach do Sejmu RP w okręgu 27 i wyborów do Senatu RP w okręgu 26". W uzasadnieniu obu protestów podniesiono, że: po pierwsze - w

dniach 23. i 24. września 2001 r. Wojciech Kosek, który w czasie tych wyborów pełnił funkcję okręgowego męża zaufania Ligi Polskich Rodzin, „nie miał możliwości wglądu do czynności wyborczych i do informacji odnośnie wyników głosowania w czasie pracy Okręgowej Komisji Wyborczej w Bielsku-Białej (...)", ponieważ „OKW zabroniła mu obserwacji swej pracy przy redagowaniu protokołu wyników głosowania do Sejmu i wyników głosowania do Senatu w okręgu"; po drugie - „OKW odmówiła mu kontroli kilku wybranych przez niego protokołów głosowania w obwodach z wynikiem komputerowym". W konsekwencji, w obu protestach zarzucono, że tym samym doszło do naruszenia art. 164 ust. 5 i ust. 6 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu RP i do Senatu RP (Dz. U. Nr 46, póź. 499 ze zm. -powoływanej nadal jako: Ordynacja wyborcza) oraz zażądano „weryfikacji danych wprowadzonych do komputera z realnymi wynikami głosowania do Sejmu RP całego okręgu 27" oraz „(...) z realnymi wynikami głosowania do Senatu RP w obwodach całego okręgu 26", a także „sprawdzenia wszystkich głosów nieważnych w obecności przedstawiciela Ligi Polskich Rodzin (...)".

W wyniku zarządzenia Sądu Najwyższego, Okręgowa Komisja Wyborcza w Bielsku-Białej, która była właściwa w wyborach do Sejmu RP dla okręgu nr 27 oraz w wyborach do Senatu RP dla okręgu nr 26, przesłała do Sądu Najwyższego kopie własnych protokołów z odbytych w dniu 23 września wyborów do Sejmu RP w okręgu nr 27 oraz wyborów do Senatu RP w okręgu nr 26, a także podpisane przez dziewięciu (spośród jedenastu uczestniczących w sporządzaniu wyżej wymienionych protokołów wyborczych) członków tej Komisji oświadczenie, w którym zajęła stanowisko wobec zarzutów podniesionych w obu rozpoznawanych protestach wyborczych, podnosząc, że: po pierwsze - Wojciech Kosek jako mąż zaufania Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin „miał pełną możliwość swobodnego obserwowania pracy Okręgowej Komisji Wyborczej przy ustalaniu wyników głosowania i sporządzania protokołu", o czym świadczy fakt, „że w treści protokołu (...) zawarł swoje uwagi, do których Okręgowa Komisja się ustosunkowała"; po drugie - Okręgowa Komisja podniosła, że „Wojciech Kosek w każdym momencie obserwacji wprowadzania danych z protokołów głosowania w obwodach do systemu komputerowego miał możliwość ich sprawdzenia i faktycznie dokonywał porównań, lecz w żadnym momencie nie wniósł o potwierdzenie takiej kontroli na podstawie wydruków komputerowych"; oraz po trzecie - „Wojciech Kosek przed rozpoczęciem wprowadzania danych z protokołów głosowania w obwodach właściwych dla Okręgowej Komisji Wyborczej w Bielsku-Białej prezentował wobec poszczególnych członków Komisji swoje obawy co do niedoskonałości systemu komputerowego obsługującego wybory, oświadczając, że nie ma do niego zaufania".

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 79 ust. 3 Ordynacji wyborczej: „Wnoszący protest powinien sformułować w

nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty". W rozpoznawanej sprawie wnoszący protesty nie przedstawili i nie wskazali dowodów, na których oparli podnoszone zarzuty, ograniczając się do zaprezentowania własnych oświadczeń na temat przebiegu prac Okręgowej Komisji Wyborczej w Bielsku-Białej i w nawiązaniu do nich wyrazili opinię, iż w danym wypadku miało miejsce naruszenie art. 164 ust. 5 i ust. 6 Ordynacji wyborczej oraz punktu 6 (akapitu drugiego) Wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej dotyczących trybu i sposobu wykonywania przez okręgowe komisje wyborcze zadań związanych z ustalaniem wyników głosowania i wyników wyborów do Sejmu i do Senatu zarządzonych na dzień 23 września 2001 r., stanowiących załącznik do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 10 września 2001 r. (Monitor Polski Nr 31, póź. 521 - powoływanych nadal jako: Wytyczne PKW).

Z kolei, z treści protokołów wyborczych sporządzonych przez Okręgową Komisję Wyborczą w Bielsku-Białej, która była właściwa dla ustalenia wyników głosowania i wyników wyborów w Okręgu Wyborczym nr 27 w wyborach do Sejmu RP oraz w Okręgu Wyborczym nr 26 w wyborach do Senatu RP, wynika jednoznacznie, że Wojciech Kosek - występujący w charakterze męża zaufania Ligi Polskich Rodzin przy Okręgowej Komisji Wyborczej w Bielsku-Białej - uczestniczył w pracach tej Komisji i po zapoznaniu się z treścią sporządzonych przez nią protokołów zgłosił pisemne uwagi do „Protokołu wyników głosowania” w wyborach do Sejmu RP w Okręgu Wyborczym nr 27 w Bielsku-Białej, natomiast nie zgłosił żadnych uwag do „Protokołu wyników głosowania” w wyborach do Senatu RP w Okręgu Wyborczym nr 26 w Bielsku-Białej. Jednakże tylko jeden spośród zarzutów protestu, a mianowicie zarzut dotyczący odmowy kontroli przez Okręgową Komisję Wyborczą w Bielsku-Białej kilku wybranych protokołów głosowania w obwodach z wydrukiem komputerowym, posiada związek ze zgłoszonymi przez Wojciecha Koska uwagami męża zaufania do „Protokołu wyników głosowania” w wyborach do Sejmu RP w Okręgu Wyborczym nr 27 w Bielsku-Białej, które następnie nie zostały w żaden sposób skomentowane przez tę Okręgową Komisję Wyborczą w jej uwagach na stronie 7/7 „Protokołu...”; chodzi mianowicie o dwa stwierdzenia, w których sformułował on następujące zarzuty: po pierwsze - że „Komisja odrzuciła kilkakrotnie moje uwagi o konieczności sprawdzania obliczeń” oraz po drugie - że „Prace Komisji i informatyków skoncentrowane były na poprawnej rejestracji danych z protokołów komisji obwodowych; nikt nie chciał sprawdzić poprawności sumowania danych”.

Należy mieć na uwadze, że w punkcie 6. Wytycznych PKW, zatytułowanym „Sporządzanie protokołu głosowania w okręgu wyborczym w wyborach do Sejmu oraz protokołu wyników głosowania i wyników wyborów senatorów w okręgu wyborczym”, jest mowa o tym, iż: po pierwsze - „Na żądanie mężów zaufania okręgowa komisja wyborcza może zlecić wykonanie wydruków kontrolnych z kilku wskazanych przez nich obwodów głosowania w celu porów-

nania danych z protokołami. Mężowie zaufania mogą otrzymać kopie wydruków sprawdzonych w ten sposób protokołów (...)" (akapit drugi); a w konsekwencji, po drugie - „Okręgowa komisja może sprawdzić dane zawarte w wydruku z wyliczeniami dokonany innymi metodą, jeżeli dane z wyliczeń dokonanych w różny sposób nie są identyczne należy wyjaśnić i usunąć przyczynę rozbieżności (...)" (akapit czwarty). W rozpoznawanej sprawie mąż zaufania Komitetu Wyborczego Ligi Rodzin Polskich napisał wprawdzie w protokole komisji wyborczej tylko ogólnie o swoich „uwagach o konieczności sprawdzenia obliczeń" oraz o potrzebie „sprawdzenia poprawności sumowania działań", a nie wprost o żądaniu „wykonania wydruków kontrolnych z kilku wskazanych obwodów głosowania w celu porównania danych z protokołami", a przy tym w Wytycznych PKW użyto w tym kontekście jedynie zwrotu modalnego „może", który wskazuje na uznaniową kompetencję okręgowej komisji wyborczej przy podejmowaniu rozstrzygnięć w tych sprawach. Tym niemniej, należy stanąć na stanowisku, że nie zwalniało to Okręgowej Komisji Wyborczej w Bielsku-Białej z obowiązku pisemnego ustosunkowania się w „Protokole..." do powyższych uwag, a to w celu wyjaśnienia: po pierwsze - czy wymienione propozycje męża zaufania Komitetu Wyborczego Ligi Rodzin w ogóle były przedmiotem rozstrzygnięcia Okręgowej Komisji Wyborczej; oraz po drugie - z jakiej przyczyny nie zostały one uwzględnione. Dlatego w tym zakresie zarzut protestu wyborczego należało uznać za zasadny z przyczyn formalnych. Brak jest natomiast jakichkolwiek podstaw dla przyjęcia, że naruszenie to miało wpływ na wynik wyborów, skoro ani w uwagach męża zaufania do „Protokołu...", ani też w proteście wyborczym nie powołano żadnych dowodów lub okoliczności, które mogłyby na to wskazywać. Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 80 ust. 2 Ordynacji wyborczej orzekł jak w sentencji.

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 129/01

POSTANOWIENIE

Dnia 19 listopada 2001 r.

Sąd Najwyższy - Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie następującym:

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza (sprawozdawca)

Sędziowie SN: Józef Iwulski

Kazimierz Jaśkowski

po rozpoznaniu w dniu 19 listopada 2001 r.

na posiedzeniu niejawnym sprawy z protestu wyborczego Marka Raweckiego z udziałem:

- 1) Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej
- 2) Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 29 w Gliwicach
- 3) Prokuratora Generalnego

p o s t a n a w i a wydać następującą opinię:

uznać za zasadny zarzut protestu naruszenia art. 164 ust. 5 i art. 205 ust. 5 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499 ze zm.) polegającego na uniemożliwieniu osobie zgłaszającej listę obecności przy ustalaniu wyników głosowania i sporządzaniu protokołu w Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 29 w Gliwicach (z tego powodu, że upoważniła ona inną osobę do pełnienia funkcji męża zaufania) i ocenić, że naruszenie to nie miało wpływu na wynik wyborów; pozostałe zarzuty protestu uznać za niezasadne.

U z a s a d n i e

Marek Rawecki - pełniący funkcję pełnomocnika Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin w Okręgu Nr 29, wniósł protest wyborczy, w którym podniósł następujące zarzuty:

Wyniki wyborów w okręgu nr 29 w Gliwicach odbiegają od wyników ustalonych przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin „na bazie informacji uzyskanych zarówno od mężów zaufania, jak i od zgłaszanych przez nas członków komisji obwodowych”, w ustalonych wynikach zbyt duża - w porównaniu z obliczeniami Komitetu reprezentowanego przez wnoszącego protest - była liczba głosów nieważnych.

W proteście podniesiono też, że w Okręgowej Komisji Wyborczej odmówiono mężowi za-

ufania Ligi Polskich Rodzin - Małgorzacie Barańskiej-Wesoły wglądu zarówno do protokołów wpływających z komisji obwodowych jak i do danych wpisywanych z tych protokołów do komputerów, co stanowiło pozbawienie jej możliwości obecności przy ustalaniu wyników wyborów. Takiej możliwości pozbawiono też wnoszącego protest, który był osobą zgłaszającą listę. Protest zawiera wniosek o nakazanie powtórnego przeliczenia głosów w Okręgu nr 29 w obecności przedstawicieli Ligi Polskich Rodzin lub „co najmniej ustalenia tak dużej rozbieżności w ilości głosów nieważnych”.

Uczestnik postępowania - Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wniósł o wydanie opinii o niezasadności zarzutów protestu.

W odpowiedzi na protest podniósł on, że Państwowa Komisja Wyborcza nie ma żadnych podstaw do oceny wiarygodności nieoficjalnych źródeł informacji o wynikach głosowania i wyborów, na które powołał się wnoszący protest. Z treści protokołów Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 29 wynika, że osoby zgłaszające listy nie wniosły żadnych uwag.

Przepisy Ordynacji Wyborczej nie przewidują natomiast możliwości badania przez mężów zaufania protokołów głosowania w obwodach po ustaleniu wyników wyborów celem stwierdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym. Zgodnie z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej na żądanie mężów zaufania okręgowa komisja wyborcza może zlecić wykonanie wydruków kontrolnych z kilku wskazanych przez nich obwodów głosowania w celu porównania danych z protokołami. Uczestnik postępowania - Zastępca Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 29 wniósł o uznanie bezzasadności protestu Marka Raweckiego. W odpowiedzi na protest podniósł, że mężowie zaufania, w tym mąż zaufania Ligi Polskich Rodzin, którzy zgłosili się w siedzibie Okręgowej Komisji Wyborczej chcieli mieć wgląd do protokołów głosowania oraz możliwość spisywania z nich danych arytmetycznych dotyczących liczby głosów oddanych na poszczególne listy okręgowe. Komisja była natomiast zdania, że uczestnictwo mężów zaufania w ustalaniu wyników wyborów, zgodnie z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej, może polegać wyłącznie na obserwacji pracy komisji, która to obserwacja winna być prowadzona w sposób nie powodujący utrudnień w pracy komisji.

Zastępca Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej stwierdził też, że wykonując wytyczne Państwowej Komisji Wyborczej, w myśl których komisja okręgowa na żądanie mężów zaufania mogła zlecić wykonanie wydruków kontrolnych z kilku wskazanych przez nich dowodów głosowania w celu porównania danych z protokołami, Komisja Okręgowa Nr 29 ustaliła, że każdy mąż zaufania może wskazać 5 protokołów, które chce sprawdzić. Mąż zaufania Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin podała numery obwodów, których protokoły chciała sprawdzić z wydrukami, ale przed zakończeniem przyjmowania protokołów z obwodów opuściła lokal Okręgowej Komisji Wyborczej i do dnia sporządzenia ostatecznego

protokołu z wyborów nie zgłosiła się. Zastępca Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej przyznał, że Markowi Raweckiemu odmówiono prawa obecności przy ustaleniu wyników wyborów. Marek Rawecki posiadał upoważnienie do zgłoszenia listy okręgowej w imieniu Komitetu Wyborczego Ligi Polskich Rodzin oraz męża zaufania do Okręgowej Komisji Wyborczej w Gliwicach. Realizując to upoważnienie wskazał na męża zaufania Małgorzatę Barańską-Wesołą. Komisja Okręgowa uznała, że w świetle wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej, w których podano, że jeżeli do pełnienia funkcji męża zaufania została wyznaczona inna osoba niż zgłaszająca listę, przy czynnościach wskazanych w tych przepisach (między innymi art. 164 ust. 5 Ordynacji wyborczej) pełni ona funkcję osoby zgłaszającej listę. Marek Rawecki nie miał prawa przebywania w lokalu Okręgowej Komisji Wyborczej.

Uczestnik postępowania - Prokurator Generalny nie zajął stanowiska w sprawie. Z przeprowadzonego dowodu z przesłuchania wnoszącego protest wynika, że istniała różnica między wynikami oficjalnymi a wynikami „ustalonymi” przez Komitet Wyborczy Ligi Polskich Rodzin.

Wnoszący protest uznał za zbyt dużą liczbę głosów nieważnych, a uzyskanie wydruków wyników głosowania w pięciu obwodach za niewystarczające dla sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania z danymi uzyskanymi przez jego Komitet Wyborczy od mężów zaufania i członków komisji. W toku przesłuchania wnoszący protest nie podtrzymał zarzutu sformułowanego w proteście jako odmówienie mężowi zaufania Ligi Polskich Rodzin wglądu zarówno do protokołów wpływających z komisji obwodowych, jak i do danych wpisywanych z tych protokołów do komputerów.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje.

Rozbieżność liczby głosów oddanych na listy i liczby głosów nieważnych między danymi o charakterze sondażowym gromadzonymi przez komitety wyborcze, a danymi wynikającymi z protokołów głosowania w obwodzie i protokołów wyników głosowania w okręgu wyborczym nie uzasadnia wniosku o naruszeniu prawa wyborczego ani też nie może prowadzić do ponownego przeliczania głosów. Rozbieżność taka nie stanowi dowodu na naruszenie prawa. Naruszenie nie zostało też udowodnione w żaden inny sposób. Tylko w razie podjęcia uchwały o nieważności wyborów możliwe jest ponowne podjęcie niektórych czynności wyborczych (art. 82 ust. 3 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.).

Komisje wyborcze są powołane do wykonywania czynności wyborczych. Sąd Najwyższy w procedurze rozpoznawania protestów wyborczych ma za zadanie weryfikację zarzutów dotyczących naruszenia prawa wyborczego. Procedura ta nie może służyć weryfikacji podejrzeń

nie popartych dowodami naruszenia prawa, ani do ponawiania czynności wyborczych. Również mężowie zaufania nie są powołani do dublowania czynności komisji wyborczych. Rola mężów zaufania nie polega na sprawdzeniu każdej czynności technicznej i rachunkowej okręgowej komisji wyborczej. Ustawa zapewnia mężom zaufania (osobom zgłaszającym listę) jedynie prawo obecności w okręgowej komisji wyborczej przy ustalaniu wyników głosowania i sporządzaniu protokołu (art. 164 ust. 5 i art. 205 ust. 5). Wynikająca z wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej (która ustaliła zasady i tryb pracy oraz sposób wykonania zadań przez komisje okręgowe - art. 39 ust. 2 Ordynacji) możliwość uzyskania kilku wydruków zawierających dane o wynikach głosowania w obwodach stanowi pewne poszerzenie uprawnień zagwarantowanych ustawowo. Użycie w wytycznych z dnia 10 września 2001 r. dotyczących trybu i sposobu wykonywania przez okręgowe komisje wyborcze zadań związanych z ustaleniami wyników głosowania i wyników wyborów do Sejmu i Senatu zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 31, póź. 521) określenia „może zlecić wykonanie wydruków” świadczy o tym, że na komisje okręgowe nie został nałożony obowiązek, a sformułowano zalecenie. Możliwość uzyskania wydruków nie oznacza prawa otrzymania danych ze wszystkich (lub większości) obwodów. Nawet gdyby mąż zaufania nie otrzymał żadnego wydruku nie byłoby mowy o naruszeniu prawa wyborczego, bo nie równałoby się to z pozbawieniem go obecności przy ustalaniu wyników głosowania. Podkreślić należy, że zadaniem komisji po otrzymaniu protokołów głosowania jest ustalenie wyników głosowania na poszczególne listy okręgowe (art. 164 ust. 1 Ordynacji). Mężowie zaufania nie powinni absorbować komisji ani przeszkadzać jej w wykonaniu tego zadania. Podstawę protestu może stanowić tylko naruszenie przepisów Ordynacji (art. 78 ust. 1) a z omawianego zarzutu protestu nie wynika naruszenie żadnego przepisu.

Słusznie natomiast zarzucono w proteście, że uprawnienie wynikające z art. 164 ust. 5 i art. 205 ust. 5 Ordynacji przysługujące „osobie zgłaszającej listę” nie wygasa wskutek upoważnienia przez nią innej osoby do pełnienia funkcji męża zaufania. „Osoba zgłaszająca listę”, to pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona, która dokonała zgłoszenia listy okręgowej (art. 143 ust. 3 Ordynacji). Funkcję męża zaufania w okręgowej komisji wyborczej pełni pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona (art. 154 ust. 3). Prawo obecności wynikające z art. 164 ust. 4 i 205 ust. 5 przysługuje „osobie zgłaszającej listę”. Wnoszący protest był tą osobą. Upoważnienie innej osoby do pełnienia funkcji męża zaufania nie pozbawiło go prawa obecności przy czynnościach wyborczych. Interpretacja przepisów Ordynacji wyborczej utrudniona na skutek używania w nich kilku określeń na oznaczenie tych samych osób, nie może prowadzić do ograniczenia uprawnień nie wynikającego wprost z żadnego przepisu. Za zasadę należy uznać, że upoważnienie innej osoby nie pozbawia udzielającego owo upoważnienie uprawnień wynikających z ustawy. Właściwa - zdaniem Sądu Najwyższego - jest taka wykładnia, zgodnie z którą zarówno pełnomocnik wy-

borczy („osoba zgłaszająca listę”), jak i osoba przez niego upoważniona (mąż zaufania) mogli być obecni przy ustaleniu wyników głosowania i sporządzaniu protokołu. Omawiane naruszenie w żaden sposób nie wpłynęło na wynik wyborów. Żadna z okoliczności podniesionych w proteście nie wskazuje na taki wpływ.

Te wszystkie względy uzasadniają wydanie opinii o treści podanej w postanowieniu (art. 80 Ordynacji).

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 79/01

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 30 października 2001 r.

Sąd Najwyższy- Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie następującym:

SSN Teresa Romer (przewodniczący)

SSN Barbara Wagner (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wasilewski

Protokolant Izabela Twardowska - Mędrak

po rozpoznaniu na posiedzeniu w dniu 30 października 2001 r.

sprawy z protestu Leszka Samborskiego przeciwko ważności wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP

z udziałem Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej Ferdynanda Rymarza

p o s t a n o w i ł : uznać protest za bezzasadny.

UZASADNIENIE

Leszek Samborski wniósł protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, podnosząc zarzut naruszenia przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do

Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499) poprzez wprowadzenie uchwałą z dnia 17 września 2001 r. zmiany do wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 22 sierpnia 2001 r. w części IV, lit. B, pkt 1, polegającej na skreśleniu zdania: „Do znaków poczynionych w ramach tej samej listy stosuje się przepis art. 160 ust. 5 Ordynacji wyborczej” i wpisaniu w to miejsce zdania: „Postawienie takich samych znaków w ramach tej samej listy powoduje także nieważność głosu”.

Zdaniem protestującego, taka interpretacja Ordynacji wyborczej „w sposób oczywisty łamie zapisy” art. 160 ust. 5, zgodnie z którym „Jeżeli na karcie do głosowania znak "x" postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z tej samej listy okręgowej, to głos taki uważa się za głos ważnie oddany na wskazaną listę okręgową z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu kandydatowi na posła, którego nazwisko na tej liście umieszczone jest w pierwszej kolejności” oraz art. 161, wedle którego: „Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych numerów list i nazw lub nazwisk albo poczynienie innych dopisków nie wpływa na ważność oddanego na niej głosu”.

W całym kraju stwierdzono 541.483 nieważnych głosów, co stanowi 3,99% wszystkich oddanych głosów. Ponieważ w ocenie protestującego „istnieje wielkie prawdopodobieństwo, że znaczna część z nich zostanie uznana za ważne, co w konsekwencji może mieć wpływ na ostateczny wynik wyborów i ilość mandatów uzyskanych przez poszczególne ugrupowania”, a także „na rozdział mandatów w ramach listy”, wniósł on „o powtórne sprawdzenie i przeliczenie głosów uznanych za nieważne”.

Państwowa Komisja Wyborcza w stanowisku zajęтым wobec protestu wyjaśniła, że zmiany wytycznych stanowiących załącznik do uchwały z dnia 22 sierpnia 2001 r. uchwałą z dnia 17 września 2001 r. dokonała w rezultacie licznych wątpliwości zgłaszanych przez okręgowe i obwodowe komisje wyborcze co do interpretacji pierwotnego sformułowania, iż do wszelkich znaków graficznych poczynionych w obrębie kratki, w szczególności zamazania kratki, przekreślenia znaku w kratce itp., w ramach tej samej listy stosuje się art. 160 ust. 5 Ordynacji wyborczej. Art. 160 ust. 5 zawiera wyjątek od wyrażonej w ustępie 1 zasady, że warunkiem ważności głosu w wyborach do Sejmu jest postawienie znaku "x" tylko na jednej liście i w kratce obok nazwiska jednego kandydata z tej listy, i dotyczy wyłącznie znaku "x", nie zaś innych znaków graficznych umieszczonych w pozostałych kratkach na tej samej liście.

W ocenie Państwowej Komisji Wyborczej, przepisy rozdziału 19 Ordynacji wyborczej wskazują, że "kratka przeznaczona do postawienia znaku "x" jest najważniejszym i najbardziej „wrażliwym” miejscem karty do głosowania i dlatego powinna być wolna od poprawek, skreśleń i zmazań”, co "umożliwia odczytanie w sposób pewny woli wyborcy i sprzyja zapewnieniu jawności i przejrzystości procedur wyborczych". "Przyjęcie liberalnej interpretacji dopuszczającej zamazywanie kratek, przekreślenia znaków "x", stawiania innych znaków niż

"x" w obrębie kratki - bez skutku w postaci nieważności głosu - musiałoby się odnosić do całej karty do głosowania (wszystkich list równocześnie), bowiem dopuszczenie takich zachowań tylko w obrębie jednej listy nie jest uzasadnione żadnymi względami prawnymi. W krańcowych przypadkach ustalenie przez obwodową komisję wyborczą, na kogo wyborca oddał głos, polegałoby na analizie różnych znaków i zamazań dokonanych w wielu kratkach i na różnych listach w celu ustalenia, czy któryś ze znaków w kratkach jest znakiem "x" lub do niego podobnym. W takich sytuacjach liberalna interpretacja prowadziłaby do dowolności ustaleń zniekształcających wolę wyborcy i sprzyjała nadużyciom".

Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej, uprawniona jest teza, że warunki ważności głosu są znane większości wyborców. Informacje o sposobie głosowania zostały umieszczone na kartach głosowania do Sejmu i na plakatach wywieszonych w lokalach obwodowych komisji wyborczych. Były upowszechniane w prasie, radiu i telewizji "przed wszystkimi wyborami oraz referendum w ostatnim dziesięcioleciu". "Znaczna część wyborców, a być może większość wyborców, którzy oddali głosy nieważne z tego powodu, że kratki na kartach do głosowania były zamazane, lub były w nich przekreślone znaki "x" albo inne znaki różne od "x" miała świadomość, że oddaje głosy nieważne i był to ich wybór lub zgoda na takie potraktowanie ich głosów". Nadto, przytaczając porównawczo liczby głosów nieważnych w wyborach do Sejmu z lat 1991, 1993 i 1997, Państwowa Komisja Wyborcza stwierdziła, że dane te, utrzymujące się na zbliżonym poziomie, "nie uprawdopodobniają zasadności zarzutu protestu o wpływie wytycznych Państwowej Komisji Wyborczej na liczbę głosów nieważnych".

W konkluzji Państwowa Komisja Wyborcza wniosła "o wydanie opinii, że zarzuty zawarte w proteście Leszka Samborskiego są niezasadne".

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 100 ust. 3 Konstytucji: „Zasady i tryb zgłaszania kandydatów na posłów i senatorów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa”. Jest to ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, póź. 499), powoływana dalej jako „Ordynacja wyborcza” lub „Ordynacja”.

Według art. 36 ust. 1 Ordynacji wyborczej, „stałym najwyższym organem wyborczym właściwym w sprawach przeprowadzania wyborów” jest Państwowa Komisja Wyborcza. Do jej kompetencji należy, między innymi, wydawanie wiążących komisje wyborcze wytycznych (art. 40 ust. 1).

Stosownie do cz. IV, zatytułowanej „Zadania obwodowych komisji wyborczych po zakończeniu głosowania”, lit. B - „Ustalenie wyników głosowania na okręgowe listy kandydatów na posłów”, pkt 1 Załącznika do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 22 sierpnia

2001 r. w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych, dotyczących zadań i trybu pracy w przygotowaniu i przeprowadzeniu głosowania w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 23 września 2001 r. (M.P. Nr 29, póź. 496), w brzmieniu nadanym mu uchwałą PKW z dnia 17 września 2001 r. (M.P. Nr 31, póź. 524), „Wszelkie znaki, wykreślenia, przekreślenia, w tym również i znak „x” postawiony przez wyborcę poza przeznaczoną na to kratką, traktuje się jako dopiski, niewpływające na ważność głosu. Natomiast wszelkie znaki graficzne poczynione w obrębie kratki przy różnych okręgowych listach, w szczególności zamazanie kratki, przekreślenie znaku w kratce itp., a postawienie znaku w kratce na innej liście powodują nieważność głosu. Postawienie takich znaków w ramach tej samej listy powoduje także nieważność głosu”.

Wnoszący sprzeciw nie kwestionuje zgodności z Ordynacją wyborczą dwu pierwszych zdań zacytowanego fragmentu wytycznych, zarzucając jedynie sprzeczność z tą ustawą zdania trzeciego. Ocena trafności tego zarzutu wymaga wykładni przepisów Ordynacji wyborczej regulujących sporną materię.

„Sposób głosowania i warunki ważności głosu” określają art. 160 i 161 Ordynacji wyborczej. Zasadą ważności głosu, wyrażoną w art. 160 ust. 1, jest głosowanie na jedną tylko listę okręgową przez postawienie na karcie do głosowania znaku „x” w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy. Od reguł głosowania na jedną listę okręgową przez postawienie znaku „x” w kratce z lewej strony obok nazwiska kandydata nie ma odstępstw. Od zasady głosowania na jednego kandydata ustawodawca przewidział wyjątek - głos jest ważny także wówczas, gdy na karcie do głosowania znak „x” postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z tej samej listy okręgowej (ust. 5).

Art. 160 przewiduje dwie sytuacje, gdy pomimo pomieszczenia w kratce przy nazwisku kandydata znaku „x” głos jest nieważny. Takie konsekwencje powoduje postawienie znaku „x” przy dwu lub większej liczbie kandydatów z różnych list (ust. 2) albo na liście, której rejestracja została unieważniona (ust. 3). Analiza art. 160 Ordynacji wyborczej prowadzi do wniosku, że „kratka z lewej strony obok nazwiska kandydata” na posła jest szczególnym miejscem (przestrzenią) karty do głosowania. Można ją albo wypełnić znakiem „x” albo pozostawić pustą. Umieszczenie w niej jakiegokolwiek innego niż „x” znaku (symbolu, zapisku, rysunku, zakreślenia, zamazania itp.) nie jest ani wskazaniem pierwszeństwa kandydata do uzyskania mandatu (ust.1), ani oddaniem głosu na listę (ust.4), ani przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu jednemu spośród kilku kandydatów wskazanych (ust.5). Znaku „x” nie równoważy żaden inny znak.

Z powyższego wynikają konsekwencje dla wykładni art. 161 Ordynacji. Dopisanie na karcie do głosowania „dodatkowych numerów list i nazw lub nazwisk albo poczynienie innych do-

pisków nie wpływa na ważność oddanego na niej głosu", z tym wszakże zastrzeżeniem, że dopiski te pomieszczono poza kratkami przeznaczonymi wyłącznie na wskazanie pierwszeństwa kandydata do uzyskania mandatu. Jeżeli wyborca „dopisał” cokolwiek w obrębie kratki „zarezerwowanej” dla ewentualnego znaku „x” - zamiast lub oprócz tego znaku, jego głos jest nieważny. Niezależnie od tego czy uczynił to na kilku listach, czy na jednej z nich. Można nawet stwierdzić, że tym bardziej na jednej liście, skoro głosowanie na kilka list okręgowych powoduje, z mocy art. 160 ust. 1 i 2, nieważność głosu w każdym przypadku.

Ratio legis takiej regulacji wydaje się oczywista. Akt głosowania ma charakter publiczny (ustrojowy). Nie jest prywatnoprawnym oświadczeniem woli poddającym się wykładni, które na dodatek, pod pewnymi warunkami, można odwołać. Intencje więc oraz wola wyborcy muszą być wyrażone jasno, w sposób nie budzący wątpliwości i to w chwili głosowania. Głosowanie poprzedza wielotygodniowa kampania wyborcza, w czasie której uprawnieni do głosowania mają czas na zapoznanie się z programami poszczególnych komitetów wyborczych i ich kandydatami. Samo głosowanie - czynność dobrowolna i świadoma - jest już tylko przysłowiową „kropką nad i”. Brakiem zdecydowania w momencie głosowania, dekoncentracją, niedostatecznym skupieniem ryzykuje wyborca oddanie nieważnego głosu. Z drugiej strony, precyzyjne uregulowanie reguł głosowania i nawet nieco restrykcyjne kryteria ważności głosu, jeżeli nawet nie wykluczają, to na pewno utrudniają jego przerobienie (sfalszowanie). Dotyczy to zwłaszcza tak prostego sposobu jak manipulowanie znakami „x” przez ich dopisywanie i zamazywanie lub przekreślanie. Zatem za ścisłym określeniem zasad głosowania przemawia także interes ogólny (społeczny). W konkluzji, Sąd Najwyższy stwierdza, że dokonana przez Państwową Komisję Wyborczą interpretacja art. 160 ust. 5 i art. 161 Ordynacji wyborczej oraz wytyczna dla okręgowych komisji wyborczych, by w przypadku dokonania na karcie do głosowania w obrębie kratki jakichkolwiek znaków graficznych innych niż „x” - tylko lub także - kwalifikowały one oddany głos jako nieważny, jest prawidłowa.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 80 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, orzekł jak w sentencji.

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału

Sygn. akt III SW 81/01

P O S T A N O W I E N I E

Dnia 14 listopada 2001 r.

Sąd Najwyższy - Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie następującym:

Przewodniczący SSN Teresa Flemming-Kulesza (sprawozdawca)

Sędziowie SN: Józef Iwulski

Kazimierz Jaśkowski

po rozpoznaniu w dniu 14 listopada 2001 r.

sprawy z protestu wyborczego Małgorzaty Tulwin i Romana Tulwina z udziałem uczestników postępowania:

- 1) Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej
- 2) Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 20 w Warszawie
- 3) Prokuratora Generalnego

p o s t a n a w i a : wydać opinię, że zarzuty protestu nie są zasadne.

Uzasadnienie

Małgorzata Tulwin i Roman Tulwin złożyli skargę do Państwowej Komisji Wyborczej zarzucając nieprawidłowości w obliczeniu głosów w Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 1 w Radzyminie. Twierdzili, że oddali swe głosy na kandydata Andrzeja Świderskiego, którego nazwisko umieszczone było pod pozycją nr 19 na liście nr 6. Natomiast z protokołu głosowania w tym obwodzie wynika, że kandydat ten otrzymał „0” głosów.

Skarga została rozpoznana jako protest wyborczy. Uczestnik postępowania Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej w odpowiedzi na protest stwierdził, że nie jest w stanie ustosunkować się do prawdziwości opisu zdarzenia. Gdyby okazało się, że doszło do naruszenia przepisu art. 162 ust. 1 pkt 7 Ordynacji wyborczej określającego sposób ustalania wyników głosowania w obwodzie, to naruszenie to o charakterze incydentalnym nie miało wpływu na wynik wyborów.

Uczestnik postępowania - Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej Nr 20 w Warszawie (Warszawa - II) stwierdził, ustosunkowując się do zasadności zarzutów protestu, że okręgowa komisja wyborcza dokonuje jedynie sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodzie w oparciu o dane liczbowe oraz ewentualnie wyjaśnienia komisji obwodowej zawarte w protokole (art. 163 Ordynacji).

Uczestnik postępowania - Prokurator Generalny nie zajął stanowiska w sprawie.

Sąd Najwyższy przeprowadził dowód z protokołu głosowania w obwodzie nr 1 w Radzyminie oraz z przesłuchania wnoszących protest.

Z protokołu głosowania wynika, że w obwodzie wydano wyborcom 821 kart do głosowania i taką samą liczbę ważnych kart wyjęto z urny. Na tę ogólną liczbę głosów tylko 28 było nieważnych. Na listę nr 6 oddano 89 głosów. Kandydat Andrzej Świdorski, którego nazwisko zamieszczone było pod pozycją 19 nie otrzymał żadnego głosu. Suma głosów oddanych na poszczególnych kandydatów z tej listy została prawidłowo obliczona. Wnoszący protest zeznali, że oddali głosy na Andrzeja Świdorskiego. Małgorzata Tulwin dodała, że nie dokonywała innych skreśleń i nie głosowała na nikogo innego.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Zgodnie z art. 51, 70-73 i 162 ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, po. 499 ze zm.) do ustalenia wyników głosowania w obwodzie, obliczenia liczby głosów oddanych na poszczególnych kandydatów oraz do zakwalifikowania głosów jako ważnych lub nieważnych powołana jest obwodowa komisja wyborcza. W rozpoznawanym proteście nie zarzucono (a tym bardziej nie zostało to udowodnione), by komisja dopuściła się naruszenia prawa błędnie rozważając przesłanki ważności głosu lub zaliczając głosy ważne nie temu kandydatowi na którego zostały oddane. Członkowie Komisji i mężowie zaufania (jeżeli uczestniczyli w pracach Komisji) nie zgłosili do protokołu żadnych zastrzeżeń. Natomiast sprzeczność między twierdzeniami wnoszących protest a treścią protokołu nie może być usunięta w postępowaniu przed Sądem Najwyższy wywołanym wniesieniem protestu. Po oddaniu głosu nie jest już możliwe dokonanie jego identyfikacji. Nie jest też dopuszczalne ponowne przeliczanie głosów na skutek podniesienia tego typu zarzutów, jakie zgłosili Małgorzata i Roman Tulwinowie. Założenie prawdziwości zeznań wnoszących protest nie może prowadzić do konkluzji o naruszeniu prawa przez obwodową komisję wyborczą. Nie można przecież wykluczyć, że w rzeczywistości oddane głosy były nieważne lub oddane na inną osobę.

Wobec nieudowodnienia naruszenia prawa wyborczego zarzuty protestu nie mogły zostać uznane za zasadne, co uzasadnia wydanie przez Sąd Najwyższy opinii o podanej treści, na podstawie art. 80 Ordynacji wyborczej.

Na oryginale właściwe podpisy

Za zgodność: Kierownik Sekretariatu
Wydziału